

Ontwikkelingsperspectief

Een praktijk onderzoek naar de verwachtingen van de leerkrachten op twee scholen met betrekking tot de implementatie van het ontwikkelingsperspectief als onderwijsvernieuwing.

Uitgevoerd door: Dahlia Djohan (S1037051)
Hogeschool Windesheim, Master Special Educational Needs
Leerroute Intern Begeleider
Januari 2012

Inhoud

Inhoud	2
Samenvatting.....	3
Hoofdstuk 1 Inleiding	4
1A. Praktijkvraag en onderzoeksvragen.....	5
1B. Doelen van het onderzoek.	5
1C. Opbouw van het onderzoekverslag.	5
Hoofdstuk 2 Theoretische kader	6
2A. Ontwikkelingsperspectief	6
2B. Onderwijsvernieuwing	10
Hoofdstuk 3 Opzet van het Onderzoek.....	14
3A. Stappen van het onderzoek	14
3B. Instrumenten.....	15
3C. Onderzoeksgroep	16
Hoofdstuk 4 Resultaten van het onderzoek.....	18
4A.Onderzoeksvraag 2	18
4B. Onderzoeksvraag 3.....	25
Hoofdstuk 5 Conclusies en aanbevelingen	31
5A. Conclusies.....	31
5B. Aanbevelingen.....	32
Literatuurlijst	33
Bijlagen	35

Samenvatting

Het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief wordt een feit voor Speciaal Onderwijs (SO) scholen door het wetvoorstel kwaliteit (V)SO. In dit wetvoorstel wordt genoemd dat SO scholen met ingang van het schooljaar 2012-2013 met het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief (OPP) moet gaan beginnen. Veel scholen in het speciaal (basis) onderwijs hebben moeite met het werken vanuit een OPP omdat het gezamenlijke denk- en werkkader ontbreekt. Er bestaat geen eenduidige 'handleiding' hoe men met het OPP kan gaan werken.

Het invoeren van het werken vanuit een OPP is een onderwijsvernieuwing. Onderwijsvernieuwing is een veranderingsproces binnen het onderwijs die leidt tot kwaliteitsverbetering van het onderwijs, waarbij rekening gehouden dient te worden met zowel de theoretisch planmatige aspecten als de praktijkgerichte uitvoering waar de rol en betrokkenheid van de leerkrachten centraal staat. Hierdoor is het duidelijk dat het werken vanuit een OPP zorgvuldig en planmatig ingevoerd dient te worden.

De directie van de Rafaelschool heeft gevraagd om een onafhankelijk praktijk onderzoek uit te voeren om te kijken wat er nodig is om het OPP succesvol te implementeren. Om zicht te krijgen op de ingrediënten, die nodig zijn voor het implementeren van het OPP op het SO van de Rafaelschool, zal het SBO Het Keerpunt als referentie worden gebruikt. Deze school is drie jaar geleden met de implementatie van het OPP begonnen.

Het doel van dit onderzoek is aanbevelingen te doen aan het management team van de SO Rafaelschool voor de invoering van het werken met een OPP rekening houdend met de ervaringen van de leerkrachten op SBO het Keerpunt en de verwachtingen van de leerkrachten op de Rafaelschool. Om dit te kunnen doen wordt er vooraf een literatuur onderzoek gedaan naar het begrip OPP en onderwijsvernieuwing. Verder zijn er vragenlijsten ontworpen voor SBO het Keerpunt en de Rafaelschool. Deze ingevulde vragenlijsten hebben de onderzoeksvragen naar de verwachtingen van de leerkrachten op beide scholen over het werken vanuit een OPP beantwoordt .

Uit dit onderzoek blijkt onder andere dat het invoeren van het OPP niet alleen het invoeren van een document is, maar ook een heel eigen manier van werken; opbrengstgericht werken. Het is belangrijk om helderheid bij de leerkrachten te creëren met betrekking tot de inhoud van het werken vanuit een OPP.

Hoofdstuk 1 Inleiding

De Rafaelschool te Utrecht is een school voor Speciaal Onderwijs en Voortgezet Speciaal Onderwijs voor Zeer Moeilijk Lerende Kinderen (ZMLK). Hier wordt onderwijs verzorgd voor leerlingen met een verstandelijke beperking in de leeftijd van 4 tot 20 jaar. Op de afdeling Speciaal onderwijs (SO) zitten 115 kinderen in de leeftijd van 4 tot en met 13 jaar met een IQ onder 65. Het onderzoek zal plaatsvinden op de SO afdeling.

De minister heeft in de notitie 'Herijking van zorgstructuren in het onderwijs' (Dijksma, 2005) de zorgplicht voor alle besturen beschreven. Onder de titel 'Passend Onderwijs' wordt er een discussie over deze notitie gevoerd. De kern van het Passend Onderwijs is dat iedere leerling een kans verdient om te ontwikkelen in de omgeving waar het kind volledig tot zijn recht komt. Het gaat om wat het kind **wel** kan, en niet om wat het kind **niet** kan. Welke mogelijkheden heeft het kind om zich verder te kunnen ontwikkelen? Deze stelling vormt de basis van het werken vanuit het OPP. Het OPP dient vastgesteld te worden bij het plaatsen van leerlingen in het speciaal (basis)onderwijs. Door het vooraf vaststellen van het OPP voor iedere leerling, kan de school het onderwijsaanbod voor een leerling zodanig plannen dat een leerling zich optimaal ontwikkelt.

Veel scholen in het speciaal (basis) onderwijs (SBO) hebben moeite met het werken vanuit een OPP omdat het gezamenlijke denk- en werkkader ontbreekt (Clijsen, Pieterse, Spaans & Visser, 2009). Er is geen duidelijk gezamenlijke 'handleiding' hoe je met het OPP kan gaan werken. Dit is de beweegreden geweest voor de notitie: 'Werken vanuit een ontwikkelingsperspectief in het speciaal basisonderwijs – naar een gezamenlijk kader' (Clijsen, et al., 2009). Deze notitie geeft richting aan het werken met behulp van het OPP.

Verleggingsituatie

Het wetsvoorstel kwaliteit (V)SO zal volgens de laatste berichten van het Ministerie van OCW vanaf 2012 gaan gelden voor het SO en een jaar later voor het VSO (Brochure Kwaliteitsverbetering van het (V)SO, 2010). Dit houdt in dat ook de Rafaelschool wettelijk gezien met ingang van schooljaar 2012-2013 met het werken vanuit het OPP moet gaan beginnen. Dit schooljaar is de term OPP geïntroduceerd bij de leerkrachten van de Rafaelschool tijdens een vergadering. Voor iedere leerling is door het pedagogisch management team (PMT) een OPP vastgesteld. Dit is gedaan om het begrip alvast vertrouwd te maken bij de leerkrachten. Dit heeft onaangekondigd plaats gevonden voor de leerkrachten. De leerkrachten zijn niet betrokken geweest bij het vaststellen van deze perspectieven. De vertaling van wat het OPP betekent voor de praktijk, is bij de leerkrachten onduidelijk. Dit is uit informele gesprekken en - feedback gebleken van de leerkrachten naar het management team. Op de Rafaelschool zijn er verschillende opvattingen over de wijze waarop het OPP toegepast dient te worden.

Verzoek van de directie

De directie heeft gevraagd om een onafhankelijk praktijk onderzoek te laten uitvoeren om te kijken wat er nodig is om het OPP succesvol te implementeren. Om zicht te krijgen op de ingrediënten, die nodig zijn voor het implementeren van het OPP op het SO van de Rafaelschool, zal het SBO Het Keerpunt als referentie worden gebruikt. Deze school is drie jaar geleden met de implementatie van het OPP begonnen.

1A. Praktijkvraag en onderzoeksvragen

Dit onderzoek richt zich op de volgende praktijkvraag:

Welke verwachtingen van de leerkrachten op SBO het Keerpunt m.b.t. de implementatie van het ontwikkelingsperspectief als onderwijsvernieuwing zijn gerealiseerd en welke zijn van belang voor de realisatie van de verwachtingen van de leerkrachten op SO Rafaelschool bij het implementeren van het ontwikkelingsperspectief?

De onderzoeksvragen, die daaruit afgeleid kunnen worden, zijn:

Onderzoeksvraag 1:

Wat zegt de literatuur over onderwijsvernieuwingen en het ontwikkelingsperspectief?

Onderzoeksvraag 2:

Wat waren de verwachtingen van de leerkrachten met het toepassen van het concept ontwikkelingsperspectief in de praktijk op SBO Het Keerpunt?

Onderzoeksvraag 3:

Wat zijn de verwachtingen van de leerkrachten op de Rafaelschool over het invoeren van het ontwikkelingsperspectief?

1B. Doelen van het onderzoek.

Er zijn twee doelen te formuleren voor dit onderzoek:

1. Het doel in dit onderzoek is onderzoek te doen naar de gerealiseerde verwachtingen bij de leerkrachten op de SBO Het Keerpunt met het implementeren van het concept als een onderwijsvernieuwing, en het belang van de geïnventariseerde verwachtingen van de leerkrachten op SO Rafaelschool over de implementatie van het concept .

2. Het andere doel van dit onderzoek is om aanbevelingen te geven aan/ schrijven voor het management team van de SO Rafaelschool over de invoering van het werken met een rekening houdend met de ervaringen van de leerkrachten op SBO het Keerpunt en verwachtingen van de leerkrachten op de Rafaelschool.

1C. Opbouw van het onderzoekverslag.

Het onderzoek is opgebouwd in vijf hoofdstukken.

Hoofdstuk 1 richt zich op de context van het onderzoek en de praktijkvraag die centraal staat.

Het theoretisch kader over de begrippen van onderwijsvernieuwing en ontwikkelingsperspectief wordt in hoofdstuk 2 uitgewerkt.

In hoofdstuk 3 wordt het opzet van het onderzoek uitgebreid beschreven en verantwoord.

De resultaten van de vragenlijsten die door de leerkrachten op beide scholen zijn gegeven worden in hoofdstuk 4 geanalyseerd en uitgewerkt.

Tenslotte worden in hoofdstuk 5 de conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan naar de Rafaelschool.

Hoofdstuk 2 Theoretische kader

In dit hoofdstuk wordt beschreven wat het begrip ontwikkelingsperspectief inhoudt en wat de aanleiding is om tot het gebruik van het OPP te komen. Vervolgens wordt het begrip en het proces van onderwijsvernieuwing toegelicht. Tot slot wordt er een verbinding gemaakt tussen ontwikkelingsperspectief en onderwijsvernieuwing, de twee belangrijkste onderwerpen.

2A. Ontwikkelingsperspectief (OPP)

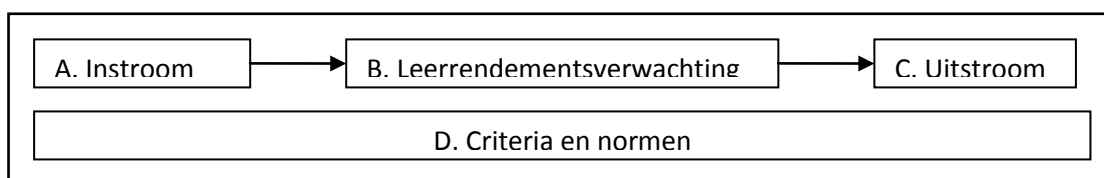
Deze paragraaf is eerst gericht op het begrip ‘ontwikkelingsperspectief’. Vervolgens wordt beschreven wat de aanleiding is om tot het gebruik van het OPP te komen. Tot slot geeft dit onderdeel aan hoe het OPP in ZMLK onderwijs toegepast zou kunnen worden.

In de primair onderwijs sector is de afgelopen jaren veel veranderd. Een actuele verandering waar het primair onderwijs mee te maken heeft is: passend onderwijs. Het doel van Passend Onderwijs is: zo goed mogelijk onderwijs bieden aan ieder kind, ongeacht de extra zorgbehoefte (van Bijsterveld, 2011). De kans op de beste ontwikkeling van de leerling staat dan centraal. In de brief van de minister OCW (van Bijsterveld, 2011) wordt het OPP als middel genoemd voor het realiseren van Passend Onderwijs.

Het begrip ontwikkelingsperspectief

Het begrip OPP is volgens de inspectie: “de inschatting van de ontwikkelingsmogelijkheden van de leerling voor een bepaalde, langere periode, gebaseerd op het verwachte uitstroomniveau” (Clijsen, et al., 2009, p. 15). Dit komt overeen met de betekenissen volgens van Dale (2005); ontwikkeling betekent groei, ontplooiing, en perspectief betekent in dit geval vooruitzicht, toekomst. Struiksma (2011) stelt dat het OPP een inschatting is van wat een leerling op school gaat leren. Deze inschatting is gebaseerd op het uitstroomniveau dat men denkt met de leerling te kunnen bereiken. De Jong (2007) stelt bij het OPP van een leerling dat een school in beeld brengt wat ze met de leerling wil bereiken op basis van alle relevante gegevens, zoals IQ en didactische gegevens, waarover ze beschikt. De school maakt daarmee inzichtelijk voor alle betrokkenen welke doelen men nastreeft waardoor het onderwijs op deze wijze meer plannend is in plaats van volgend (de Jong, 2007).

In het OPP worden doelstellingen per vakgebied gesteld die een leerling moet beheersen om door te kunnen stromen naar het verwachte uitstroomniveau in het voortgezet onderwijs. In de praktijk worden ook andere begrippen gebruikt, wat verwarring kan opleveren voor de onderwijsgevende. Hieronder worden verschillende begrippen door de onderzoeker kort samengevat in een schema :

Afbeelding 1. Schema begrippen ontwikkelingsperspectief.

In afbeelding 1 is te zien dat verschillende begrippen te maken hebben met het komen tot het inschatten van een OPP. De verschillende begrippen worden hieronder toegelicht:

A. Instroomniveau.

Dit is het beginniveau waar de leerling in komt bij toelating op een school. Dit niveau wordt door middel van observatie en gegevens uit het LVS gesteld.

B. Leerrendementsverwachting

Tussen het instroomniveau en het verwachte uitstroomniveau zitten leerlijnen. “De combinatie van het instroomniveau en het verwachte uitstroomniveau levert een leerrendementsverwachting op per vakgebied” (Struiksmā, 2011, p. 13).

Leerrendementsverwachting is gericht op de voorspelling en verwachting wat een kind moet kunnen tussen het instroomniveau en uitstroomniveau. Volgens Clijsen et al. (2009) geeft de school bij het benoemen van het OPP aan welk leerrendement zij verwachten op de diverse leergebieden op basis van de verzamelde gegevens. De gegevens waarop het OPP is gebaseerd, zijn bijvoorbeeld IQ gegevens, toets gegevens en het niveau waarin het kind zich bevindt. Clijsen et al. (2009) stellen dat sommige scholen onderscheid maken tussen een theoretische leerrendementsverwachting op basis van intelligentie gegevens en didactische leerrendementsverwachting op basis van toetsresultaten. Andere scholen maken onderscheid tussen theoretische en reële leerrendementsverwachting waarbij rekening gehouden wordt met protectieve en belemmerende factoren op het gebied van bijvoorbeeld sociaal-emotionele ontwikkeling.

C. Uitstroomniveau en uitstroombestemmingen.

Uitstroomniveau is een niveau dat een leerling moet bereiken aan het einde van zijn schoolloopbaan om zijn uitstroombestemming te kunnen bereiken. Het OPP komt overeen met een uitstroombestemming: een inschatting van de school waar een leerling naar toe zal uitstromen (Struiksmā, 2011). Uitstroomniveau en uitstroombestemmingen zijn meer gericht op de output.

D. Referentieniveaus en Leerstandaarden

Een referentieniveau beschrijft volgens Struiksmā (2011) wat leerlingen zouden moeten kennen en kunnen in een bepaald vakgebied, op een bepaald moment van hun schoolloopbaan. Het is een beschrijving van een bepaald niveau. Het referentieniveau is dus een ijkpunt, een maat waarmee de school, de groep en de leerling(en) kunt vergelijken (Struiksmā, 2011).

Volgens Struiksmā (2011) is een leerstandaard een concreet tussendoel op een leerlijn. Waar referentieniveau als ‘maat of criteria’ wordt gehanteerd, wordt de leerstandaard beschouwen als de ‘norm’ die wordt gehanteerd. Referentieniveau en leerstandaarden worden in bovenstaande schema in deel D afgebeeld.

De aanleiding tot het gebruik van het OPP.

Het werken met het OPP is zoals hierboven wordt gesteld, een onderdeel van Passend Onderwijs. Volgens Clijsen et al. (2009) heeft de schoolinspectie vanaf 2003/2004 voor iedere leerling in het speciaal basisonderwijs het vaststellen van een OPP als één van de twee specifieke normindicatoren opgenomen. Deze is gericht op het kunnen beoordelen van de opbrengstgerichtheid. De norm indicatoren zijn:

- a. De school stelt bij plaatsing voor iedere leerling een OPP vast.
- b. De school volgt of de leerling zich ontwikkelt conform het OPP en maakt naar aanleiding hiervan beredeneerde keuzes in het onderwijsaanbod.

Voor het realiseren van passend onderwijs binnen het speciaal onderwijs is een goede afstemming van het onderwijs op het OPP en de specifieke onderwijsbehoeften van leerlingen cruciaal (Clijsen et al., 2009).

In de brochure van Het Landelijke SBO Werkverband (2009) wordt aangegeven dat het werken vanuit een OPP op de (kwaliteits)agenda Passend Onderwijs van het SBO werkverband staat. Dit betekent dat het werken vanuit een OPP altijd in de gaten wordt gehouden door de inspectie.

Bij plaatsing van nieuwe leerlingen worden SBO scholen verplicht om voor ieder leerling een OPP vast te stellen. Hoe het OPP toegepast dient te worden is nog onduidelijk. Hiervoor zijn verschillende studiedagen en expertdagen georganiseerd binnen het landelijke SBO werkverband. Clijsen et al. (2009) leggen uit dat het essentieel is dat een school voor speciaal (basis-) onderwijs (SBO) zicht heeft op het OPP en op specifieke onderwijsbehoeften van elke leerling en in staat is doelgericht het onderwijsaanbod af te stemmen op het OPP van de leerlingen.

Dit geldt ook voor het speciaal onderwijs. Volgens Clijsen et al. (2009) zal het duidelijk zijn dat werken vanuit een OPP niet alleen het speciaal basisonderwijs, maar ook het speciaal onderwijs tal van kansen biedt om passend onderwijs te realiseren en de leeropbrengsten van het onderwijs te vergroten. Struiksma (2011) bevestigt dit ook door aan te geven dat elke SO-school in de toekomst voor elke leerling een OPP moet formuleren.

Het wetsvoorstel kwaliteit (V)SO zal volgens de laatste berichten van het Ministerie van OCW vanaf 2012 gaan gelden voor het SO en een jaar later voor het VSO (Brochure Kwaliteitsverbetering van het (V)SO, Nov. 2010). Dit houdt in dat ook ZMLK scholen wettelijk gezien met ingang van het schooljaar 2012-2013 met het werken vanuit het OPP moeten gaan beginnen.

Het toepassen van het OPP binnen het ZMLK onderwijs

Het SO de Rafaelschool, waar het onderzoek plaats vindt, verzorgt onderwijs voor zeer moeilijk lerende kinderen (ZMLK). ZMLK onderwijs is gericht op zeer moeilijk lerende kinderen. Dit zijn kinderen met een verstandelijke handicap of ernstige leerproblemen. Plaatsing op een school voor ZMLK is afhankelijk van het IQ van het kind. Dit moet onder de 55 zijn of tussen de 55 en 70 met aanvullende problematieken, zoals: een sociaal emotionele achterstand, een informatieverwerkingsstoornis (bijvoorbeeld ADHD of autisme) en/ of een leerachterstand.

Het ZMLK behoort tot cluster 3 van het speciaal onderwijs. Tot cluster 3 behoren scholen die onderwijs verzorgen voor meervoudige, verstandelijke en lichamelijk gehandicapte kinderen die het reguliere onderwijs niet kunnen volgen.

Volgens Damen, Lavooij, Simmerling en Timmers-Huigens (2005) zegt de aanduiding 'zeer moeilijk lerende' in feite alleen iets over het gegeven dat het leren zeer moeizaam gaat. Dit houdt in dat deze kinderen een andere tempo van het leren en informatie verwerking hebben. Daarom is het belangrijk dat de school kennis beschikt over oorzaken van 'zeer moeilijk lerenden' zodat ze met deze relevante gegevens het OPP kunnen vaststellen en het maximale uit het kind kunnen halen.

Buntinx (2003) beschrijft de definitie van een verstandelijke handicap volgens het *American Association on Mental Retardation* (AAMR) model (2002) als *Mental Retardation*, maar er is een voorkeur voor het gebruik van de term *Intellectual Disability*. Later is de laatste term gebruikt in het vernieuwde *American Association in Intellectual and Developmental Disabilities* (AAIDD) model (Schalock, Borthwick-Duffy, Bradley, Buntinx en Coulter, 2010). In Nederland zijn er twee termen die het meest worden gebruikt, namelijk 'verstandelijke handicap' en 'verstandelijke beperking'. In AAMR, later AAIDD model, wordt de definitie *Intellectual Disability* beschreven volgens drie criteria namelijk; de betreffende beperking, de adaptieve vaardigheden en dat de leeftijd wanneer het ontstaat is onder het achttiende levensjaar is (Buntinx, 2003 en Schalock et al., 2010). De drie criteria van het AAIDD model; wat voor een beperking heeft het kind, wat zijn de leermogelijkheden (IQ) van het kind en hoe oud is het kind, worden gebruikt in het bepalen van welk OPP passend bij een kind.

Vanaf schooljaar 2012-2013 worden SO scholen door de schoolinspectie geacht met het OPP te werken. Verschillende samenwerkingsverbanden in het land proberen richtlijnen samen te stellen om het werken vanuit een OPP te implementeren. Een voorbeeld hiervan is de samenwerking van de scholen binnen het ZML onderwijs Noordoost Brabant. Samen hebben zij richtlijnen vast gesteld hoe met het OPP te kunnen werken. Deze richtlijnen vormen het NOB (Noord Oost Brabant) profiel. De basis van het NOB-profiel wordt gevormd door het boven genoemde AAIDD model (ZML Noordoost Brabant, 2011). In het NOB-profiel (2011) wordt theorie over een verstandelijke handicap en het OPP samengevat in de handleiding van het vaststellen van het NOB Profiel. Deze handleiding beschrijft de theorie over het OPP en geeft voorbeelden over de implementatie en de werkwijze in de praktijk. Verder hebben andere ZML scholen in het land ook een concept beleidsplan samengesteld met hun eigen samenwerkingsverbanden.

Het doel van het werken met een OPP

Volgens Clijsen et al. (2009) kan werken vanuit een OPP op scholen voor SBO een belangrijke bijdrage leveren aan het vergroten van de resultaten van het onderwijs (kwaliteitszorg), het doelgericht plannen van het onderwijs aan leerlingen, het maken van beredeneerde keuzes in leerlijnen en onderwijsaanbod, betere afstemming met ouders en leerlingen over wat de school wil bereiken en een goede overgang naar het voortgezet (speciaal) onderwijs.

Het is duidelijk dat het werken vanuit een OPP vooral gebaseerd is op opbrengstgericht werken (Struiksma, 2010). Verschillende onderzoeken hebben aangetoond dat leerresultaten verbeteren als scholen daadwerkelijk opbrengstgericht gaan werken. Als een school systematisch en doelgericht werkt aan het maximaliseren van de prestaties van haar leerlingen, is er sprake van opbrengstgericht werken volgens de inspectie van het onderwijs (Inspectie van het onderwijs, 2010). Met het vaststellen van het OPP hoopt de school de opbrengsten en resultaten van de leerlingen te kunnen meten met als voornaamste doel de optimale ontwikkeling van de leerlingen te kunnen bevorderen. Dan is het werken vanuit een OPP een middel om opbrengst gericht te kunnen werken.

In Engeland is vorig jaar een zogenaamde *The Green Paper* uitgegeven onder de naam *Support and aspiration: A new approach to Special Educational Needs and disability* (2011). Deze paper is samengesteld door het Ministerie van Onderwijs (*Department for Education*) in samenwerking met het Ministerie van Gezinnen en Kinderen (*Department for Children and Families*). Hierin staat beschreven hoe men een verandering aan wil brengen in de manier waarop ondersteuning wordt gegeven aan kinderen met een specifiek onderwijs behoefte, *Special Educational Needs (SEN)*, in Engeland. Eén van de zes onderzoeksvragen in *The Green Paper* luidt: 'Hoe kunnen we ervoor zorgen dat alle scholen en onderwijsinstellingen hoge verwachtingen hebben voor kinderen en jongeren met specifieke onderwijsbehoeften en handicaps, met inbegrip van hun toekomstige vooruitzicht en de bijdrage aan de samenleving (*Department of Education*, 2011, p. 26). Deze specifieke vraag komt overeen met het doel van het vaststellen van een OPP zoals eerder is beschreven in bladzijde 3. Door het vooraf vaststellen van het OPP voor iedere leerling, kan de school het onderwijsaanbod voor een leerling zodanig plannen dat een leerling zich optimaal ontwikkelt. In Engeland doen ze dit door een nieuwe beoordelingsproces van SEN status en een gezamenlijke onderwijs, gezondheid en zorg plan (zogenoemde '*Education, Health and Care Plan*') vast te stellen.

Het werken vanuit een OPP legt ook een verband met Handelingsgericht werken. Volgens van Beukering en Pameijer (2006) is handelingsgericht werken een systematische manier van werken in de school gebaseerd op de uitgangspunt van Handelingsgericht Diagnostiek, namelijk een hulpvraag. Verder stellen Beukering en Pameijer (2006) dat het van groot belang is om de relevante gegevens verkregen door observatie, gesprekken, toetsen en analyse van niveau gegevens, om te zetten in onderwijsbehoeften en deze te vertalen naar het gewenste onderwijsaanbod. Deze werkwijze komt

overeen met de werkwijze van het vaststellen van OPP die eerder in bladzijde 4 wordt beschreven. Volgens Clijsen et al. (2009) sluit het werken vanuit een OPP nauw aan bij de uitgangspunten van het Handelingsgericht werken en 1-zorgroute. Immers, het vaststellen en steeds monitoren van het OPP van leerlingen en het actief gebruiken van het OPP bij het benoemen van onderwijsbehoeften en de planning van het onderwijs kunnen een vaste plek krijgen in de cyclus handelingsgericht werken en in de overige stappen uit 1-zorgroute (Clijsen et al., 2009).

2B. Onderwijsvernieuwing

In dit onderdeel wordt beschreven wat onder onderwijsvernieuwing wordt verstaan en met welke factoren er rekening gehouden moet worden bij het invoeren van onderwijsvernieuwingen. Aan het einde van dit hoofdstuk zal duidelijk zijn wat deze factoren betekenen voor het invoeringsproces. Volgens Lagerweij en Lagerweij-Voogt (2004) is verandering nodig in de behoefte in de veranderende maatschappij en vanwege ontevredenheid over of kritiek op het huidige onderwijs. Er vindt voortdurend vernieuwing en verandering plaats binnen het onderwijs. Het doel is het verbeteren van het onderwijsstelsel, de onderwijswet en het onderwijsproces in Nederland.

Het begrip onderwijsvernieuwing

In verschillende artikelen worden uiteenlopende benamingen gebruikt voor het begrip onderwijsvernieuwing. Vooral de termen 'onderwijsvernieuwing' en 'onderwijsverandering' komen vaak voor. In navolging van Lagerweij en Lagerweij-Voogt, 2004, p.18 worden de begrippen verandering en vernieuwing hier gezien als synoniemen. In dit onderzoek zal voornamelijk het begrip onderwijsvernieuwing worden gebruikt.

Voor het begrip onderwijsvernieuwing zijn verschillende definities gebruikt. Teune, de Laat en de Boer (2008) beschrijven onderwijsinnovaties als onderwijsvernieuwingen die niet altijd revolutionaire uitvindingen hoeven te zijn. Het kan ook gaan om een nieuwe manier van combineren van reeds bestaande instrumenten of werkwijzen. De nieuwe definitie van onderwijsverandering in hun nieuwe boek wordt door Lagerweij en Lagerweij-Voogt (2004), p. 136 beschreven als : "Schoolontwikkeling is het voortdurende proces van het toevallig, autonoom en/of bewust veranderen van het organisatorisch en onderwijskundig functioneren van de school (onze nieuwe definitie)." De term schoolontwikkeling wordt ook genoemd in Fullan en St. Germain (2009). Zij stellen dat bij goede schoolontwikkeling het vooral gaat om het vormgeven van een verbetercultuur voor de hele school, het radicaal verbeteren van het onderwijs in de groepen en het creëren van duurzame passie en betrokkenheid van de professionals in de school. Fullan (2007) geeft ook aan dat het begrip *educational change* (onderwijsverandering) twee dimensies heeft zowel een morele als een intellectuele dimensie. Dit wordt bevestigd door de principes in het veranderingsproces zoals beschreven door Fullan en St. Germain (2009). Eén van de principes is relateren aan moreel doelbewust zijn. Later in dit hoofdstuk komen deze principes nog een keer aan de orde. "Het maken van een verschil in het leven van leerlingen vereist zorg, toewijding en passie evenals de intellectuele know-how om iets aan te doen. Moreel doel en kennis zijn de twee belangrijkste verander krachten die voor het succes zorgt" (Fullan, 2007, p. 20).

Over onderwijsverandering en veranderingsbekwaamheid van leraren bestaan uiteenlopende visies. Onderwijsverandering kan van bovenaf opgelegd worden door de noodzaak van de situatie, maar kan ook van de leraren zelf vandaan komen. Snoek (2004) gaf aan dat men de school beschouwt als een complex systeem waarin interactie tussen de betrokkenen een belangrijke rol spelen. Daarmee komt de rol van de leraar in processen van onderwijsvernieuwing centraler te staan. Onderwijsinnovatie zou dan ook bij voorkeur vorm gegeven moeten worden als een collectief leerproces binnen de school. Onderwijsvernieuwing is een veranderingsproces binnen het onderwijs dat leidt tot kwaliteitsverbetering van het onderwijs, waar rekening gehouden wordt op zowel

theoretische planmatige aspecten als praktijkgerichte uitvoering waar de rol en betrokkenheid van de leerkrachten centraal staat. Bovenstaande is gebaseerd op begrippen van Lagerweij en Lagerwey-Voogt (2004), Fullan en St. Germain (2009) en Snoek (2004).

Het invoeringsproces van onderwijsvernieuwing

Het proces van onderwijsvernieuwingen gebeurt niet in een dag, een maand of een jaar. Grote veranderingen en vernieuwingen moeten gefaseerd worden ingevoerd. Hierbij moet rekening worden gehouden met verschillende factoren tijdens het implementeren van onderwijsvernieuwingen.

Veel factoren kunnen een veranderingsproces beïnvloeden. Lagerweij en Lagerwey-Voogt (2004) stellen dat factoren zowel binnen als buiten de school belemmerend of bevorderend kunnen werken in een veranderingsproces. Voorbeeld van een factor dat bevorderend kan zijn is communicatie. Kennis over deze factoren kan de scholen ondersteuning bieden om waar mogelijk de werking van die factoren te optimaliseren en tegelijkertijd een realistischer beeld en planning van het vernieuwingsproces te hanteren (Lagerweij & Lagerwey-Voogt, 2004).

Teune et al. (2008) en Fullan en St. Germain (2009) stellen voornamelijk het belang van goede communicatie zodat een onderwijsvernieuwing beter kan slagen. Het is duidelijk dat communicatie naar de medewerker heel belangrijk is tijdens het invoeringsproces. De leerkrachten moeten de ruimte krijgen om zich te verdiepen in deze nieuwe onderwijsvernieuwingen. Hierdoor zullen de leerkrachten betrokken worden bij het proces. Dit sluit aan bij het artikel van Fullan (2001) waar hij ook de rol van leerkracht betrokkenheid benadrukt. Hij geeft aan dat de nadruk op professionele ontwikkeling in Engeland ligt op de essentiële rol van de leraren in de onderwijsvernieuwing en op het fundamentele belang van samenwerking bij het doorbreken van traditionele leraren. Het belang van communicatie wordt ook onderstreept door Fullan en St. Germain (2009) in de gereedschappen voor verbetering in het onderwijs. Zorg dat je elkaar begrijpt en bouw aan een gemeenschappelijke 'taal'. Fullan en St. Germain hebben aangegeven dat verandering vooral begint bij overtuiging en verdieping. Daarna door actie en communicatie. Verder is het belangrijk om verder te kijken in de onderwijsvernieuwing en je te laten inspireren, reflectie is hierbij essentieel (Fullan & St. Germain, 2009).

De gereedschappen voor verbetering in het onderwijs van Fullan en St. Germain (2009) sluiten goed aan bij Teune et al. (2008) over hoe een vernieuwingsproces de meeste kans van slagen kan hebben. Naast het verdiepen in de kennis en vaardigheden wordt het concretiseren van de vernieuwing genoemd. Daarbij speelt het expliciteren van bestaande verwachtingen een grote rol. Fullan en St. Germain (2009) en Teune et al. (2008) noemen ook het begeleiden en faciliteren van onderwijsvernieuwingsproces als een essentiële factor.

De 6 gereedschappen van Fullan en St. Germain (2009) kunnen vertaald worden in de subprocessen van onderwijsvernieuwing volgens Lagerweij en Lagerwey-Voogt (2004):

Lagerweij en Lagerweij-Voogt (2004)	Fullan & St. Germain (2009)
Adoptie- of initiatiefase	1. overtuiging 2. verdieping
Implementatiefase	3. actie 4. communicatie
Incorporatie of institutionaliseringsfase	5. inspireren 6. evalueren

Afbeelding 2. Subprocessen van onderwijsvernieuwing

Afbeelding 2 legt ook een duidelijke verbinding met de principes die horen bij verandering volgens Fullan en St. Germain (2009). In de adoptie- of initiatiefase wordt de vernieuwing gerelateerd aan een moreel doel; het bewust bezig zijn. In deze fase is het nodig dat de capaciteit en het begrip van veranderingsproces opgebouwd wordt. Om de vernieuwingen in te voeren in de implementatiefase is het nodig een samen leren cultuur en een evaluatie cultuur te ontwikkelen. Hierdoor zal er tijdens de institutionaliseringfase een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor verandering ontstaan.

Fullan et al. (2005) zijn realistisch over het werken met veranderingen. Ze benadrukken dat verandering aangaan, een proces is, dat bewerkt en aangepast moet worden aan de specifieke situatie waarin een school zich bevindt. Er is geen wonderstrategie dat overal op elk moment kan worden toegepast. Zij stellen dat een verandering meestal wordt gedreven door een gevoel van urgentie rond de noodzaak om een probleem op te lossen. Dit moet worden afgewogen tegen de noodzaak om de processen die worden betrokken en de gevolgen hiervan die op de hele schoolomgeving invloed kan hebben.

Het kost tijd wanneer vernieuwing moet worden aanvaard. Dit geldt ook voor het invoeren van onderwijsvernieuwingen. Onderwijsvernieuwing kan invloed hebben op school. Ook zou onderwijsvernieuwing gevolgen of reacties kunnen opwekken op de onderwijssituaties. De reacties zullen uiteenlopend zijn. Weerstand is een bekende reactie tijdens het invoeren van onderwijsvernieuwing.

Volgens Jasper (1996) wordt weerstand in "Van Dale" omschreven als: stand houden, zich schrap zetten, zich kanten tegen, en weerstand als: verzet, tegenstand (dapper, moedig, krachtig weerstand bieden) en als: wat een beweging, een kracht tegenwerkt, belemmert of opheft. Weerstand is een normale reactie die voorkomt tijdens een vernieuwingsproces. De leerkrachten kunnen dan weerstand laten zien in verschillende stadia. Sommige leerkrachten kunnen weerstand laten zien door te protesteren, maar andere kunnen ook weerstand laten zien door niet mee te doen aan het vernieuwingsproces. Teune et al. (2008) geven aan dat het belangrijk is om er achter te komen wat de mogelijke oorzaken zijn van weerstand. Wordt het veroorzaakt door onvoldoende informatievoorziening? Of ligt het aan de wijze van communiceren? Is er angst voor het onbekende? Hier moet rekening mee worden gehouden.

"Leraren voelen zich vaak een speelbal van de vele plannen die anderen met hun onderwijs hebben en van onderwijsinnovaties waarin zij zelf naar hun gevoel nauwelijks een eigen stem hebben. Cynisme over onderwijsvernieuwing en weerstand tegen veranderingen liggen dan op de loer, zeker in situaties waarin leraren zich toch al overbelast voelen" (Snoek, 2004, p. 17).

Leraren hebben de kennis en kunde met betrekking tot opvoeden en onderwijzen. Als onderwijsvernieuwing door het management wordt opgedragen en de leerkrachten verplicht worden gesteld om 'gewoon' te doen wat er gevraagd wordt zou dit, zoals hierboven wordt gesteld, mogelijk negatieve reacties kunnen oproepen. De leraren zijn kritisch over onderwijszaken waar ze dagelijks mee te maken hebben. Dit zou een reden kunnen zijn dat leraren zeer kritisch zijn over het functioneren van hun school. De leraren stellen hun eigen criteria. Volgens Jasper (1996) uiten leraren in deze situatie een psychologische weerstand. Psychologische weerstand wil zeggen dat de leraar vraagt om rekening te houden met zijn zelfwaarde en zijn relationele positie (Jasper, 1996).

Snoek (2004) heeft Van den Berg en Vandenbergh (1995) en Van der Vegt, Vandenbergh en Smyth (1997) geciteerd. Ze benadrukken allen het belang van de betrokkenheid van de leraren bij onderwijsvernieuwingen. Als er geen aandacht wordt besteed aan de concerns en pre-occupaties van leraren zal dat hen ervan weerhouden om zich er betrokken bij te voelen en actief bij te dragen aan de beoogde vernieuwing (Snoek, 2004).

Volgens Mars (2009) is het de kunst om weerstand te beschouwen als een onderdeel van een proces waarin mensen een aantal fasen doorlopen. Met als mogelijke uitkomst dat ze zich aan een verandering gaan verbinden, dat de leerkrachten niet alleen maar 'ja' zeggen, maar ook 'ja' doen. Dit is één van de redenen waarom het essentieel is om de leraren te betrekken bij het proces van onderwijsvernieuwing. De betrokkenheid van de leraren zullen helpen om de manier van denken bij de leraren te veranderen. Dit gedrag sluit aan bij het omgaan met weerstand volgens Jasper (1996). Weerstand moet niet bestreden worden maar begrepen worden. Het bespreekbaar maken van wat er gebeurt, van wat we zien, voelen, denken staan centraal in het omgaan met weerstand (Jasper, 1996).

Hoofdstuk 3 Opzet van het Onderzoek

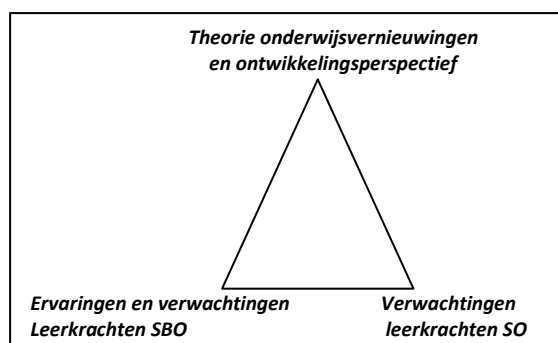
In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe het onderzoek tot stand is gekomen. Als eerste wordt hier beschreven wat de stappen van het onderzoek zijn. Daarna wordt de keuze tot het verzamelen van gegevens beschreven, welke instrumenten zijn gebruikt en de verantwoording ervan. Tot slot worden de doelgroepen in beeld gebracht.

3A. Stappen van het onderzoek

Dit praktijkonderzoek is gericht op de volgende onderzoeksvraag:

Welke verwachtingen van de leerkrachten op SBO het Keerpunt m.b.t. de implementatie van het ontwikkelingsperspectief als onderwijsvernieuwing zijn gerealiseerd en welke zijn van belang voor de realisatie van de verwachtingen van de leerkrachten op het SO Rafaelschool, bij het implementeren van het ontwikkelingsperspectief?

Deze onderzoeksvraag is afgeleid uit de behoeften van het management team (=MT) van SO Rafaelschool. Waarbij de vraag ontstaat welke stappen er nodig zijn bij het invoeren van het OPP als een onderwijsvernieuwing. In dit proces wordt rekening gehouden met de verwachtingen van de leerkrachten op de Rafaelschool maar ook met de ervaringen en verwachtingen van de leerkrachten van het SBO het Keerpunt. Hierbij wordt rekening gehouden met de bestaande theorieën over het invoeren van onderwijsvernieuwingen en ontwikkelingsperspectieven. Hierdoor ontstaat een triangulatie. Volgens Harinck (2010) spreekt men van triangulatie als de verschillende gezichtspunten expliciet met elkaar wordt verbonden. Triangulatie wordt zichtbaar in het volgende schema.

Afbeelding 3. Triangulatie van het onderzoek

Uit deze triangulatie zijn drie onderzoeksvragen afgeleid die in hoofdstuk 1 zijn opgenomen. Deze onderzoeksvragen worden verdeeld in verschillende deelvragen:

Deelvragen van onderzoeksvraag 1 (Wat zegt de literatuur over onderwijsvernieuwingen en het OPP?):

1. Wat zegt de literatuur over het begrip onderwijsvernieuwing?
2. Wat zegt de literatuur over het invoeren van onderwijsvernieuwingen?
3. Wat zegt de literatuur over factoren waarbij rekening gehouden moet worden met het invoeren van onderwijsvernieuwingen?
4. Wat zegt de literatuur over het begrip OPP?
5. Wat zegt de literatuur over de aanleiding om tot het gebruik van het OPP te komen?
6. Wat zegt de literatuur over het toepassen van het OPP in ZMLK onderwijs?

Deelvragen van onderzoeksvraag 2 (Wat waren de verwachtingen van de leerkrachten met het toepassen van het concept OPP in de praktijk op SBO Het Keerpunt?):

7. Wat verstaan de leerkrachten van SBO het Keerpunt onder het concept OPP?
8. Wat waren de verwachtingen van de leerkrachten op SBO het Keerpunt van het gebruik van het OPP in de praktijk?
9. Hoe werd het concept OPP geïntroduceerd bij de leerkrachten op SBO het Keerpunt en wat heeft dat voor een invloed gehad op de verwachtingen van de leerkrachten over het OPP?
10. Welke verwachte voor- en nadelen bij de invoering van het OPP op SBO het Keerpunt zijn gerealiseerd, en waarom?
11. Welke verwachtingen die de leerkrachten op SBO het Keerpunt hadden van de ouders bij het toepassen van het OPP zijn wel/niet gerealiseerd?

Deelvragen van onderzoeksvraag 3 (Wat zijn de verwachtingen van de leerkrachten op de Rafaelschool over het invoeren van het OPP?):

12. Wat verstaan de leerkrachten van SO Rafaelschool onder het concept OPP?
13. Wat zijn de verwachtingen van de leerkrachten van SO Rafaelschool over het werken vanuit een OPP?
14. Welke voor- en nadelen zien de leerkrachten van SO Rafaelschool bij de invoering van het OPP?
15. Wat verwachten de leerkrachten van SO Rafaelschool over de informatie voorziening over het werken vanuit OPP?
16. Wat verwachten de leerkrachten van SO Rafaelschool over de wijze waarop leerkrachten, ouders en leerlingen worden betrokken bij het invoeren van het concept OPP?

Theoretisch onderzoek wordt gedaan om antwoorden te krijgen op onderzoeksvraag 1. Er wordt verschillend literatuur gelezen om informatie te verzamelen. Om antwoorden te krijgen op de onderzoeksvragen 2 en 3, zijn vragenlijsten gemaakt. Deze worden in de volgende paragraaf toegelicht.

3B. Instrumenten

Voor dit onderzoek is gekozen voor een schriftelijke enquête. Het doel van een enquête is volgens Post (2004) het verzamelen van informatie uit mededelingen van de ondervraagde personen ter beantwoording van één of meer vooraf bedachte vraagstellingen. Harinck (2010) stelt dat de vragenlijst een schriftelijk instrument is, die bedoeld is om bij een brede groep personen nauwkeurige informatie te verzamelen over de meeste uiteenlopende onderwerpen. Het voordeel van deze gekozen vorm is dat hieraan weinig inspanning en kosten zijn verbonden om een grote doelgroep te bereiken. De enquête mag geen inspanning vragen van de doelgroep. Het is van belang om de enquête eenvoudig te houden. Volgens Baarda, De Goede, en Kalmijn (2007) zijn enquêtes bijzonder geschikt wanneer de onderzoeker iets wil weten over attitudes, opinies, gevoelens, gedachten, kennis gedragsintenties en omstandigheden. In dit onderzoek worden stellingen gesteld in de vragenlijsten om de opinies en verwachtingen van de respondenten achter te halen. Deze stellingen zijn te vinden in deel D, E en F van de vragenlijsten. (zie bijlage 1 en 2)

In dit onderzoek zijn twee schriftelijke vragenlijsten ontworpen. De eerste vragenlijst is bestemd voor de leerkrachten van het SBO het Keerpunt. Deze vragenlijst vraagt naar de verwachtingen die de leerkrachten hadden aan het begin van de invoering van het OPP en welke van deze verwachtingen zijn gerealiseerd. Dit is tevens een pilot vragenlijst met als doel te kijken welke stellingen het beste de verwachtingen meten. Volgens Baarda et al. (2007) is het belangrijk om een proefafname te realiseren, zodat er een goede definitieve vragenlijst kan worden gemaakt. De stellingen die geen resultaat opleveren zullen worden verwijderd in de tweede vragenlijst.

Deze tweede vragenlijst is bestemd voor het team van het SO Rafaelschool, en vraagt naar de verwachtingen die de leerkrachten hebben over de toekomstige invoering van het OPP. Er wordt met stellingen gewerkt zodat de resultaten snel zichtbaar zijn. Volgens Baarda et al. (2007) kunnen enquêtes ook worden gebruikt om subjectieve kenmerken door middel van stellingen te meten. Het nadeel van deze vorm van bevragen is dat mensen door de luiheid overal 'mee eens' of 'mee oneens' aankruisen (Baarda, et al., 2007). Volgens Baarda et al. (2007) kun je het beste 'conservatieve' en 'progressieve' stellingen met elkaar af wisselen zodat het onderzoek betrouwbaar blijft. Hiermee wordt bedoeld dat de tegengestelde stellingen worden afgewisseld zodat mensen die overal 'mee eens' of 'mee oneens' kunnen worden ontmaskerd.

In sommige delen van de enquête wordt bewust gekozen voor 4 mogelijke antwoorden namelijk : 1 is helemaal oneens, 2 is oneens, 3 is mee eens, 4 is helemaal mee eens. Door een even aantal keuzemogelijkheden te gebruiken wordt voorkomen dat respondenten uit gemak de neutrale positie kiezen. Volgens Baarda et. al. (2007) moet de onderzoeker voorzichtig zijn met de neutrale antwoordmogelijkheden om te voorkomen dat mensen uit gemak deze antwoorden kiezen. Volgens van der Zee (2007) is het aantal keuzemogelijkheden bepalend voor de nuance in het antwoord. Uit de keuzemogelijkheden kan worden gehaald wat de mate van de verwachtingen zijn en of deze verwachtingen wel of niet realiseerbaar zijn in de praktijk. Verder wordt ook gewerkt met twee antwoordalternatieven; ja/nee antwoorden.

Aan het einde van de vragenlijst worden een aantal open vragen gesteld. Wanneer er op een vraag met een concrete waarde moet worden geantwoord, is een open vraag beter (Baarda, et al., 2007).

Om een overzicht in de vragenlijst te brengen worden de vragenlijsten verdeeld in verschillende onderdelen. Volgens Baarda et al. (2007) is dit nodig om de structuur in de vragenlijst te houden (zie verder bijlage 1 en 2):

Deel A: Algemeen

Deel B: Definitie en inventarisatie OPP

Deel C: Introductie en informatie voorziening

Deel D: Verwachtingen

Deel E: Voor- en nadelen

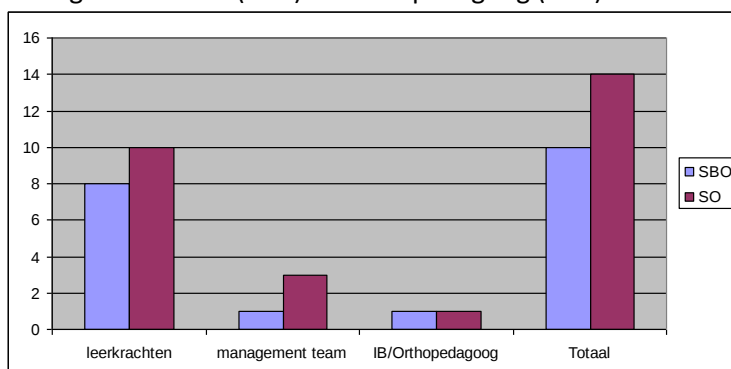
Deel F: Betrokkenheid

Deel G: Aanvullende Informatie

3C. Onderzoeksgroep

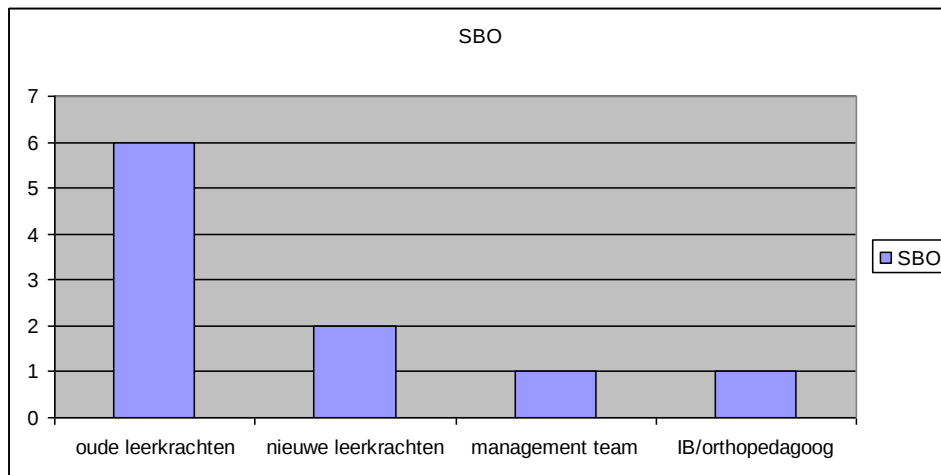
Om de vragenlijsten in te vullen zijn er twee scholen benaderd.

De eerste vragenlijst is bestemd voor leerkrachten (N=10) en leden van het management team (N=2) van SBO het Keerpunt. De tweede vragenlijst wordt ingevuld door leerkrachten (N=12), leden van het management team (N=4) en orthopedagoog (N=1) van SO Rafaelschool.

Afbeelding 4. Overzicht van de doelgroep.

Uit afbeelding 4 is af te leiden dat SBO het Keerpunt 10 en het SO van de Rafaelschool 14 vragenlijsten hebben ingevuld. Op het SO Rafaelschool zijn 10 vragenlijsten ingevuld door leerkrachten, 3 door het management team (2 door coördinatoren, 1 door de directrice) en 1 door de orthopedagoog. In de vragenlijst voor het SO Rafaelschool speelt geen rol hoelang een leerkracht op deze school werkt, in tegenstelling tot de vragenlijst voor het SBO het Keerpunt. Op de vragenlijst voor het SBO het Keerpunt wordt gevraagd hoe lang diegene al op SBO het Keerpunt werkt. Dit om te weten of de leerkracht wel of niet is betrokken tijdens het invoeringsproces.

Afbeelding 5. Overzicht doelgroep SBO

Uit afbeelding 5 is af te leiden dat er 10 vragenlijsten zijn ingevuld op SBO het keerpunt. 6 Vragenlijsten zijn ingevuld door oude leerkrachten die al aanwezig waren tijdens het invoeringsproces. 2 Vragenlijsten zijn ingevuld door 2 nieuwe leerkrachten die niet bij het invoeringsproces waren betrokken. 2 Vragenlijsten zijn ingevuld door 2 functionarissen van het management team namelijk adjunct directeur en internbegeleider/orthopedagoog, beide waren betrokken in het invoeringsproces van het OPP.

Hoofdstuk 4 Resultaten van het onderzoek

In dit hoofdstuk worden de resultaten van onderzoeksvraag twee en drie beschreven. Paragraaf 4A richt zich op de vragenlijst, die aan de leerkrachten op SBO Het Keerpunt zijn gesteld. Paragraaf 4B toont de resultaten van de vragenlijst voor de leerkrachten van de Rafaelschool.

4A.Onderzoeksvraag 2

De vragenlijsten zijn uitgezet bij tien leerkrachten en twee leden van het management team (N=12). Er zijn tien vragenlijsten teruggekomen die door acht leerkrachten en twee leden van het management team zijn ingevuld.

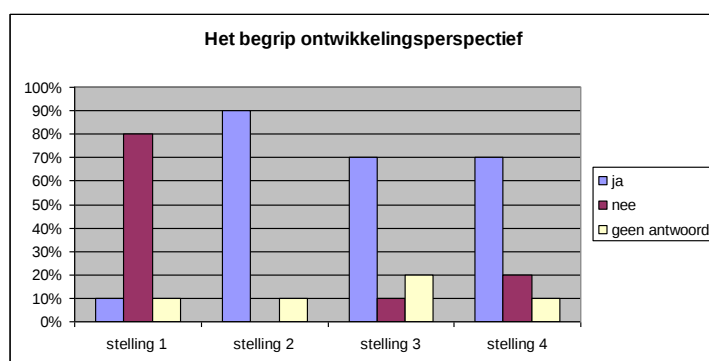
Onderzoeksvraag 2: Wat waren de verwachtingen van de leerkrachten met het toepassen van het concept ontwikkelingsperspectief in de praktijk op SBO Het Keerpunt?

Bovenstaande onderzoeksvraag bevat vijf deelvragen. Onderstaand worden de resultaten per deelvraag geanalyseerd.

1. Wat verstaan de leerkrachten van SBO het Keerpunt onder het concept ontwikkelingsperspectief?

Voor bovenstaande deelvraag worden elf stellingen voorgelegd die betrekking hebben op de omschrijving van het begrip OPP en de betekenis ervan voor de leerkrachten. Het begrip OPP is beschreven in de eerste vier stellingen. In afbeelding 6, Begrip OPP, worden de resultaten per stelling in een grafiek beschreven. In het kader hieronder zijn de vier stellingen te zien.

Het begrip ontwikkelingsperspectief	
1. is voor mij een onbekend begrip.	
2. gebruik ik bij de voorbereidingen van individuele handelingsplannen.	
3. gebruik ik bij de voorbereiding van groepsplannen.	
4. is een begrip dat door de overheid is vastgesteld waarmee we moeten werken.	

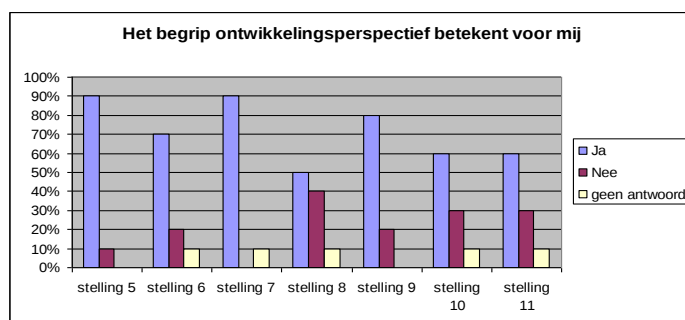

Afbeelding 6. Begrip OPP

Afbeelding 6 laat zien dat 80% van de respondenten bekend is met het OPP (OPP), 10% is onbekend en 10% het niet heeft ingevuld. Van de respondenten maakt 90% gebruik van het OPP in de individuele handelingsplannen en 10% heeft het niet ingevuld. Verder maakt 70% van de respondenten gebruik van het OPP in voorbereiding van de groepsplan, 10% niet en 20% heeft het niet ingevuld. Van de respondenten is 70% op de hoogte dat het begrip OPP door de overheid is vastgesteld, 20% is niet op de hoogte en 10% heeft het niet ingevuld.

De betekenis van het OPP is beschreven in de volgende zeven stellingen. In afbeelding 7 worden de resultaten per stelling in een grafiek beschreven. In het kader hieronder zijn de zeven stellingen te zien.

Het begrip ontwikkelingsperspectief betekent voor mij
5. de inschatting van de ontwikkelingsmogelijkheden van de leerling voor een bepaalde periode.
6. het meten van voortgang op geformuleerde streefdoelen.
7. het aanpassen van mijn onderwijs in de klas.
8. het verkrijgen van valide toetsgegevens en deze vergelijken met standaardtoetsresultaten.
9. het beschrijven van leerroutes, vakken en methodes.
10. constatering doen aan de hand van observaties met behulp van het leerling volgsysteem en vaststellen wat het uitstroomperspectief en uitstroomniveau van de individuele leerling zal zijn.
11. niets anders dan via kwaliteitszorg realiseren van opbrengstgericht werken.

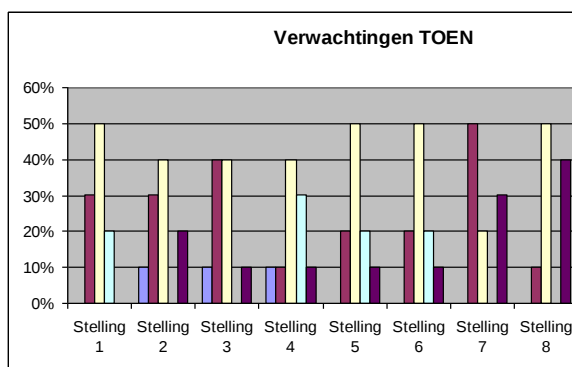
Afbeelding 7. Betekenis OPP voor leerkrachten

Uit afbeelding 7 voor leerkrachten, is op te maken dat 90% van de respondenten weet wat het OPP betekent namelijk de inschatting van de ontwikkelingsmogelijkheden van de leerling voor een bepaalde periode en 10% niet. Van de respondenten is 70% op de hoogte dat het OPP het meten van voortgang op geformuleerde streefdoelen betekent. Van de respondenten past 90% het onderwijs aan in de klas volgens het OPP en 10% geeft geen antwoord. Stelling 8 geeft aan dat voor 50% van de respondenten het OPP betekent: het verkrijgen van valide toets gegevens en deze vergelijken met standaard resultaten, 40% geeft hierop negatief antwoord en 10% geeft geen antwoord. Verder laat 60% van de respondenten zien dat ze weet wat het begrip OPP betekent. Van de respondenten is 30% het daar niet mee eens en 10% geeft geen antwoord. 60% van de respondenten legt verbinding tussen het werken vanuit OPP en opbrengstgericht werken, 30% legt daar geen verbinding op en 10% geeft geen antwoord.

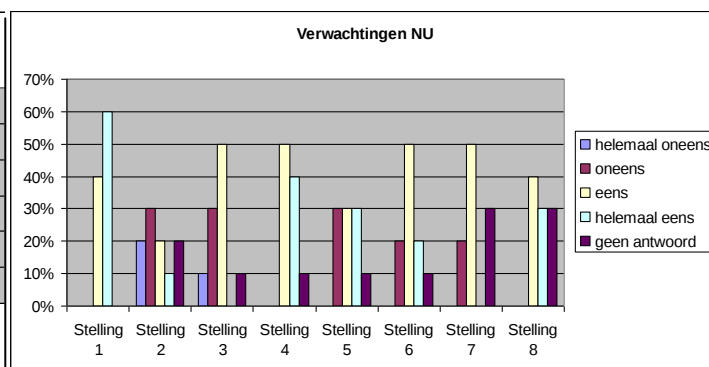
2. Wat waren de verwachtingen van de leerkrachten op SBO het Keerpunt van het gebruik van het ontwikkelingsperspectief in de praktijk?

Bovenstaande deelvraag is in acht stellingen met vier antwoordmogelijkheden aan de orde geweest. Daarnaast wordt er gevraagd naar de mening over hoe het er in de beginfase over werd gedacht en hoe de mening er nu over is.

Stellingen
1. Het is goed om het ontwikkelingsperspectief bij mijn leerlingen vast te stellen
2. Door het werken met het ontwikkelingsperspectief ben ik veel meer met cognitieve vakken aan het werk
3. Door het werken met ontwikkelingsperspectief moet ik de kinderen vaker toetsen.
4. De leerkracht is verantwoordelijk voor het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief.
5. De leerkracht zal verantwoordelijk zijn voor het adviseren van welk ontwikkelingsperspectief bij een leerling toegekend kan worden.
6. De CvB (Commissie van Begeleiding) waar het PMT (Pedagogische Management team) onder valt, is verantwoordelijk voor het toekennen van een ontwikkelingsperspectief .
7. Ik kan binnen een jaar het ontwikkelingsperspectief effectief toepassen in mijn groep.
8. Ik kan binnen drie jaar het ontwikkelingsperspectief effectief toepassen in mijn groep.

Afbeelding 8. Verwachtingen tijdens de invoering

Afbeelding 9. Verwachtingen van nu

In afbeelding 8 is te zien dat 70% van de respondenten van overtuigd was dat het vaststellen van het OPP goed zou zijn voor de leerlingen (50% eens en 20% helemaal eens) en 30% het niet eens was. Terwijl op afbeelding 8, Verwachtingen van nu, opvallend is dat alle respondenten (40% eens en 60% helemaal eens) er nu wel van overtuigd zijn dat het vaststellen van het OPP goed is voor de leerlingen. In afbeelding 8 is af te lezen dat gedurende de invoering nog 40% van de respondenten denkt dat door het werken met het OPP men meer met cognitieve vakken bezig zal zijn. Hier was 30% het mee oneens, 10% was het mee helemaal oneens en 20% geeft geen antwoord. Terwijl uit afbeelding 8 te zien is dat nu de helft (30% oneens en 20% helemaal oneens) van de respondenten er niet mee eens is dat door het werken met het OPP men meer met cognitieve vakken bezig zal zijn. De aantal die niet heeft ingevuld blijft hetzelfde en 30% denkt wel dat door het werken met het OPP men meer met cognitieve vakken bezig zal zijn. In afbeelding 8 stelling 3 is te zien dat de helft van de respondenten tijdens de invoering oneens is over het feit dat de leerkrachten de kinderen vaker zal moeten toetsen door het werken met het OPP en uit afbeelding 9 is nu duidelijk dat juist de helft van de respondenten eens is dat de kinderen vaker getoetst moeten worden door het werken met het OPP. Er blijft 40% van de respondenten uit afbeelding 9 oneens met stelling 3. Opvallend is de verandering van antwoord in stelling 4. Tijdens de invoering waren nog 20% van de respondenten het oneens is met de stelling dat het werken met het OPP de verantwoordelijkheid van de leerkracht is. Nu is 90% van de respondenten het eens dat het werken met het OPP wel de verantwoordelijkheid van de leerkracht is.

Tijdens de invoering is 70% (50% eens en 20% helemaal eens) van de respondenten eens dat de leerkrachten verantwoordelijk zijn voor het adviseren van welk OPP past bij een leerling, terwijl er nu maar 60% (30% eens en 30% helemaal eens) van de respondenten eens is. In afbeelding 8 en 9 stelling 6 is af te lezen dat 70% van de respondenten op de hoogte is dat de CvB verantwoordelijk is voor het toekennen van het OPP. In afbeelding 8 stelling 7 is te zien dat 50% van de respondenten denkt het tijdens de invoering niet te zullen redden om het OPP toe te passen in hun groep terwijl nu 50% aangeeft dat het OPP binnen een jaar toegepast te krijgen in de groep. Wanneer er drie jaar tijd wordt gegeven geeft 50% van de respondenten aan tijdens de invoering het te zullen redden om het OPP toe te passen in hun groep, en nu geeft 70% (40% eens en 30% helemaal eens) aan dat drie jaar voldoende tijd is om het OPP toe te passen in hun groep.

Bij deze deelvraag is ook een open vraag gesteld:

Wat zou je anders willen doen of zien bij het implementeren van het ontwikkelingsperspectief op klas niveau en/of op school niveau? Geef maximaal twee mogelijkheden.

Hierop worden verschillende antwoorden gegeven:

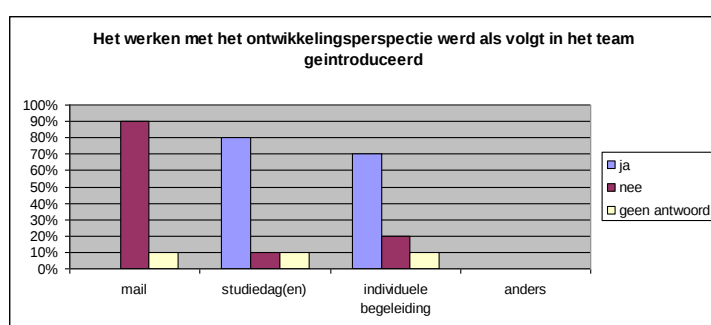
- Dat aan het eind van elk schooljaar de IB-er vraagt om input van de groepsleerkracht om te kunnen beoordelen of het OPP aangepast moet worden.
- Vaste momenten voor eventuele bijstellingen in OPP.
- Ruimte binnen Parnassys om eventueel uitzonderingen te vermelden.
- Na de screening pas de start bepalen.

- Meer samenwerking in het team en praten over hoe het gaat na een tijdje.
- Meer studiedagen of studiemomenten waarop we praktiserend bezig zijn.
- Ik was er niet bij betrokken.
- Dat we meer tijd hadden gehad tijdens de invoering, er moesten veel dingen tegelijkertijd gebeuren (antwoord IB-er).
- Wat langer de tijd nemen voor invoeringstraject/minimaal 2 jaar. Niet te veel andere zaken erbij invoeren (antwoord locatiedirecteur)

Aan de antwoorden is te zien dat vele respondenten zaken wel anders had willen zien of doen tijdens het implementeren van het OPP. In hoofdstuk 5 wordt hierop teruggekomen.

3. Hoe werd het concept ontwikkelingsperspectief geïntroduceerd bij de leerkrachten en wat heeft dat voor invloed gehad op de verwachtingen van de leerkrachten over het ontwikkelingsperspectief?

Bij bovenstaande deelvraag wordt een stelling voorgelegd met ja en nee als antwoord mogelijkheid.

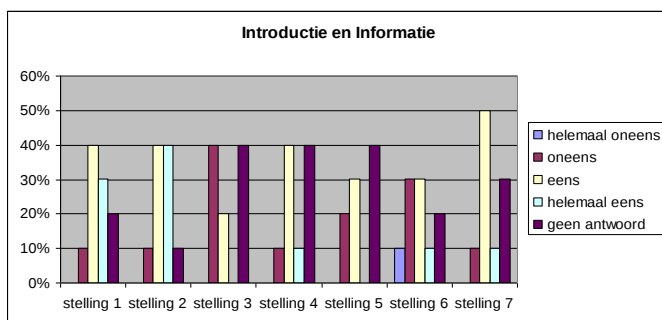

Afbeelding 10. Introductie OPP

Uit afbeelding 10 is op te maken dat 90% van de respondenten geen informatie heeft ontvangen via de mail en 80% van de respondenten informatie heeft ontvangen via de studiedagen. Van de respondenten heeft 70% ook informatie ontvangen via individuele begeleiding.

Naast bovenstaande stelling wordt voor bovenstaande deelvraag nog zeven stellingen voorgelegd met vier antwoord mogelijkheden. De zeven stellingen zijn te zien in onderstaande kader. In afbeelding 11 worden de resultaten van de stellingen in een grafiek afgebeeld.

Stellingen
1. Ik heb de studiedagen op school over ontwikkelingsperspectief als leerzaam ervaren.
2. Ik heb te veel informatie gekregen in een korte tijd.
3. Ik kon na de studiedagen direct aan de slag met het toepassen van het ontwikkelingsperspectief in mijn klas
4. Ik heb na de studiedagen nog meer informatie gekregen over het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief voordat ik aan de slag kon.
5. Ik heb voldoende individuele begeleiding gekregen vanuit het MT/IB bij het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief.
6. Ik had meer ondersteuning en begeleiding nodig voordat ik met het ontwikkelingsperspectief aan de slag kon gaan.
7. Ik weet hoe ik in de klas moet handelen met de verschillende ontwikkelingsperspectieven.

Afbeelding 11. Introductie en informatie

Uit afbeelding 11 is op te maken dat 70% van de respondenten de studiedagen op school over het OPP als leerzaam heeft ervaren. 80% geeft aan te veel informatie hebben gekregen in een korte tijd. Alleen 20% van de respondenten geeft aan direct aan de slag te kunnen gaan met het toepassen van het OPP in de klas en 50% van de respondenten geeft aan nog meer informatie nodig te hebben voordat men aan de slag kunnen gaan. 30% van de respondenten geeft aan dat er voldoende begeleiding waren om met OPP aan de slag te kunnen gaan. 40% van de respondenten geeft aan dat er nog meer ondersteuning en begeleiding nodig waren terwijl de andere 40% geeft aan dat ze deze ondersteuning niet nodig hadden. 50% van de respondenten weet nu hoe men in de klas moeten handelen met de verschillende OPP.

Daarnaast werd bij deze deelvraag ook een open vraag gesteld:

Welke ondersteuning heb je gehad tijdens het implementeren van het ontwikkelingsperspectief in je klas? En van wie heb je deze ondersteuning gekregen? Geef van iedere vraag maximaal twee antwoorden.

Hierop worden verschillende antwoorden gegeven:

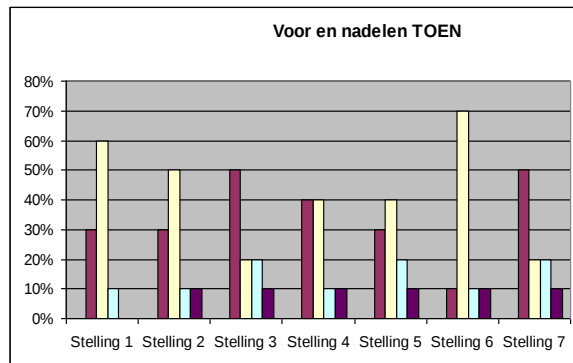
- Geen
- In de klas was er geen ondersteuning. Ik had wel hulp en uitleg bij de papier winkel.
- Individuele begeleiding van Fred (IB-er) en organisatie
- Studiedag, OPP in stappenplan.
- Ondersteuning bij de 1^e keer invullen in Parnassys van de IB-er.
- Ondersteuning ook van het team.
- Studiedagen
- Hulp IB-er tijdens leerling bespreking of tussentijdse vragen
- Collegiale hulp.
- IB-er
- Feedback van een onderwijsdienst. (antwoord IB-er)
- Ten aanzien van het beleid is de invoering grotendeels in samenwerking met inspectie en externe adviseur en het SBO werkverband verlopen. De IB-er heet heel veel zelf ontwikkeld. (antwoord locatie directeur)

Aan de antwoorden is te zien dat sommige respondenten wel ondersteuning hebben gehad in verschillende vormen. Maar sommige respondenten geven aan dat ze geen ondersteuning hebben gehad. In hoofdstuk 5 wordt hierop nader ingegaan.

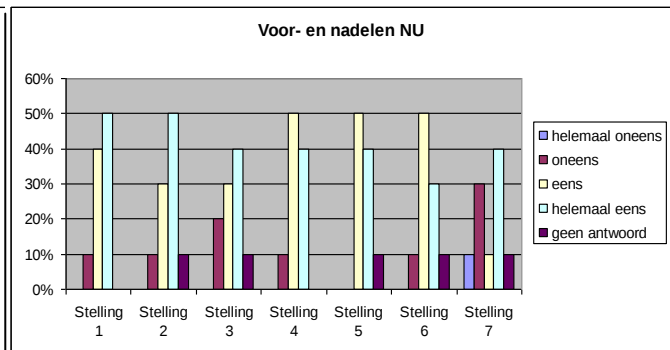
4. Welke verwachte voor en nadelen bij de invoering van het ontwikkelingsperspectief zijn gerealiseerd, en waarom?

Bij bovenstaande deelvraag worden zeven stellingen voorgelegd met vier antwoordmogelijkheden. Er kan een mening worden gegeven over hoe er in de beginfase (toen) over na werd gedacht en wat de mening er nu over is. De zeven stellingen zijn te zien in onderstaande kader. In afbeelding 12 en 13 worden de resultaten van de stellingen in de grafieken afgebeeld.

Stellingen
1. Door het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief wordt de kwaliteit zorg beter gewaarborgd.
2. Met behulp van een ontwikkelingsperspectief werk ik opbrengstgericht met mijn leerlingen.
3. Door het werken met het ontwikkelingsperspectief heb ik handvatten hoe ik de groep zowel op sociaal als op cognitief gebied moet onderwijzen.
4. Ik zie de verbinding tussen het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief en het werken met het leerlingvolgsysteem van Parnasys.
5. Ik zie de verbinding tussen het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief met de onderwijsdoelen.
6. Het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief heeft me veel tijd gekost.
7. Ik heb meer papier werk gekregen door het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief.

Afbeelding 12. Voor- en nadelen tijdens de invoering

Afbeelding 13. Voor- en nadelen van nu

Uit afbeelding 12 is op te maken dat 70% van de respondenten het er mee eens is dat door het werken vanuit een OPP de kwaliteit zorg beter wordt gewaarborgd. In afbeelding 13 is te zien dat dit aantal gestegen is tot 90%. 60% van de respondenten is tijdens de invoering (afbeelding 12) eens dat ze door het OPP opbrengstgericht werken met de leerlingen en dit aantal is nu (afbeelding 13) gestegen tot 80%. Er is 40% van de respondenten tijdens de invoering van overtuigd dat door het werken met het OPP er meer handvatten zullen zijn om in de groep te werken, terwijl er nu 70% van de respondenten van overtuigd is. Tijdens de invoering zag alleen 50% van de respondenten de verbinding tussen het werken met OPP en hun leerlingvolgsysteem, maar dit aantal is nu gestegen tot 90%. Tijdens de invoering zag 60% van de respondenten de verbinding van het werken met OPP met de onderwijsdoelen en dit aantal is gestegen tot 90%. Tijdens de invoering geeft 80% van de respondenten aan dat het werken vanuit het OPP veel tijd zal kosten. Dit aantal is gelijk gebleven, nog steeds 80% van de respondenten vindt dat het werken vanuit het OPP veel tijd kost. Tijdens de invoering is 50% van de respondenten het er niet mee eens dat er meer papier werk zal komen door het werken met het OPP en 40% is het daarmee eens/helemaal eens. Terwijl nu 50% van de respondenten eens is dat het werken met OPP inderdaad meer papier werk betekent.

Bij deze deelvraag wordt ook een open vraag gesteld::

Welke problemen kom je tegen tijdens het toepassen van het ontwikkelingsperspectief in je klas? Geef maximaal twee antwoorden.

Hierop worden verschillende antwoorden gegeven:

- Weinig tot geen probleem.
- Door grote leeftijdsverschillen en verschillende mogelijkheden van de leerlingen binnen 1 groep is het heel lastig om niet te veel instructie groepen te maken. Het clusteren van de leerdoelen is op papier wel leuk maar in de praktijk is het nauwelijks uitvoerbaar.
- Parnasys is niet snel bij de hand.
- Leerdoelen zijn moeilijk te verwerken in onderbouw. Het werkt niet snel en er is te veel werk.

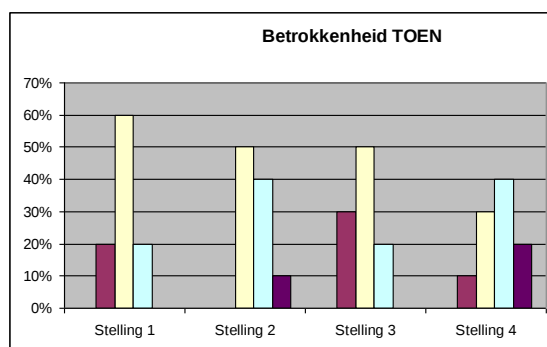
- Formaat is onhandig.
- De beginfase (als een kind op school is) geeft niet zo'n goede start. Na een half jaar is het beter te zeggen waar het start.
- Leerling laat onvoldoende groei of te grote groei zien. Oorzaak was onduidelijk. Het is ook onduidelijk wanneer OPP wordt aangepast.
- Leerling die meer dan zes leerjaren hebben gemaakt. Hoe wordt dan de berekeningen gemaakt?
- Geen niveau verschillen tussen de leerlingen.
- Het clusteren van de leerlingen in een groepsplan was voor leerkrachten een probleem. Het evalueren van de tussendoelen en de uitwerking met de leerlijnen (antwoord IB-er)
- Binnen de organisatie is er veel meer administratie (probleem met taakbeleid), problemen met de computers, te weinig formatie om leerkrachten te ondersteunen (antwoord locatiedirecteur).

Aan de antwoorden is te zien dat sommige respondenten wel tegen problemen aan lopen tijdens het implementeren van het OPP, maar sommige ook niet. In hoofdstuk 5 wordt hierop nader ingegaan.

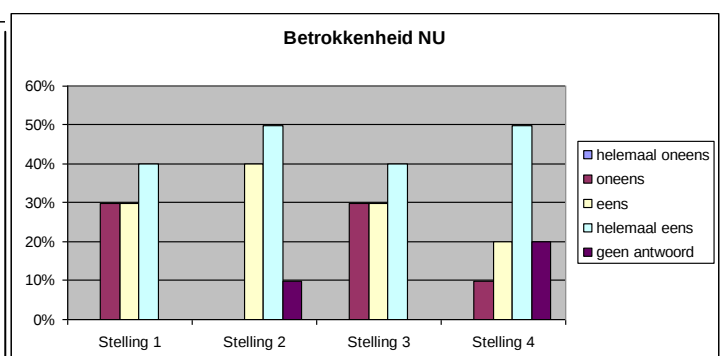
5. Welke verwachtingen die de leerkrachten hadden van de ouders leerlingen en zichzelf bij het toepassen van het ontwikkelingsperspectief zijn wel/niet gerealiseerd?

Bij bovenstaande deelvraag worden vier stellingen voorgelegd met vier antwoordmogelijkheden met meningen van toen bij de implementatie en van meningen van nu. De vier stellingen zijn te zien in onderstaande kader. In afbeelding 14 en 15 worden de resultaten van de stellingen in de grafieken afgebeeld.

Stellingen
1. Ik vind het belangrijk dat ouders geïnformeerd worden voordat we het ontwikkelingsperspectief invoeren door middel van een ouderavond .
2. Ik vind dat ouders inzicht moeten krijgen in het ontwikkelingsperspectief van het kind en wat dat betekent voor zijn of haar ontwikkel en leerproces
3. Ik vind dat ieder leerling inzicht moeten krijgen in zijn of haar ontwikkelingsperspectief en wat dat betekent voor zijn of haar ontwikkel en leerproces
4. Ik vind dat ik als leerkracht feedback moet kunnen geven hoe de invoeringsproces moet verlopen

Afbeelding 14. Betrokkenheid tijdens de invoering

Afbeelding 15. Betrokkenheid van nu

Uit afbeelding 14 is op te maken dat 80% van de respondenten het eens/helemaal eens is dat ouders geïnformeerd moeten worden voordat het OPP wordt ingevoerd. In afbeelding 15 is af te lezen dat 70% van de respondenten nu vindt dat ouders geïnformeerd moeten worden. Tijdens de invoering is 90% (50% eens en 40% helemaal eens) van de respondenten eens dat ouders inzicht moeten krijgen in het OPP van het kind en wat het betekent. Dit aantal is nu gelijk gebleven, alleen de nuance is

anders. Nu is 50% het er helemaal mee eens en 40% eens. Over de stelling dat de leerling inzicht moeten krijgen in zijn OPP blijft de mening hetzelfde. Tijdens de invoering is 30% oneens, 50% eens en 20% helemaal eens, en nu is 30% oneens, 30% eens en 40% helemaal eens. Tijdens de invoering vindt 70% (30% eens en 40% helemaal eens) van de respondenten belangrijk dat men feedback moeten kunnen geven hoe de invoeringsproces moet verlopen. Nu is 20% en 50% het helemaal eens dat men feedback moet kunnen geven tijdens het invoeringsproces.

4B. Onderzoeksvraag 3

De vragenlijsten zijn uitgezet bij twaalf leerkrachten (N=12), bij vier leden van het management team (N=4) en een orthopedagoog (N=1). Er zijn 14 vragenlijsten teruggekomen die door tien leerkrachten, een orthopedagoog en drie leden van het management team zijn ingevuld.

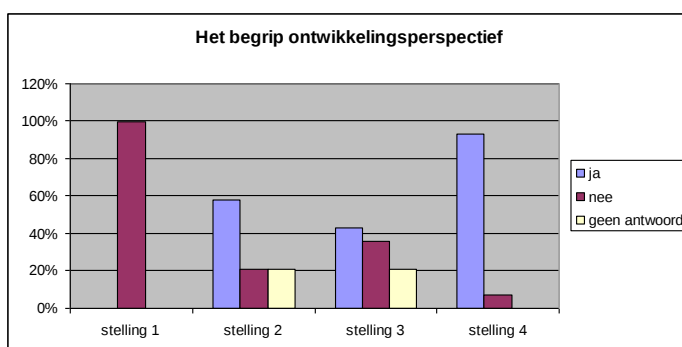
Onderzoeksvraag 3: Wat zijn de verwachtingen van de leerkrachten op de Rafaelschool over het invoeren van het ontwikkelingsperspectief?

Bovenstaande onderzoeksvraag bevat vijf deelvragen. Onderstaand worden de resultaten per deelvraag geanalyseerd.

1. Wat verstaan de leerkrachten van SO onder het concept ontwikkelingsperspectief?

Voor bovenstaande deelvraag worden tien stellingen voorgelegd met ja en nee als antwoord mogelijkheid. Het begrip OPP is beschreven in de eerste vier stellingen. In afbeelding 16, Begrip OPP, worden de resultaten per stelling in een grafiek beschreven. In het kader hieronder zijn de vier stellingen te zien.

Het begrip ontwikkelingsperspectief	
1. is voor mij een onbekend begrip.	
2. gebruik ik bij de voorbereidingen van individuele handelingsplannen.	
3. gebruik ik bij de voorbereiding van groepsplannen.	
4. is een begrip dat door de overheid is vastgesteld waarmee we moeten werken.	

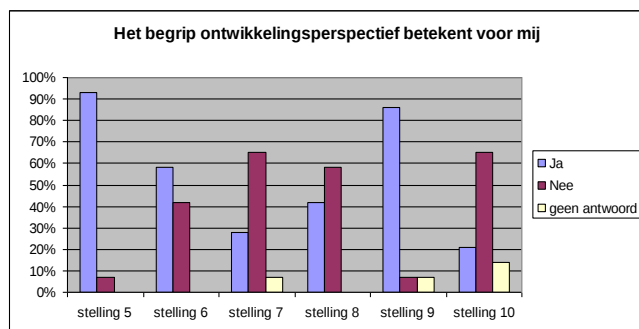

Afbeelding 16. Begrip OPP

In afbeelding 16 is af te lezen dat alle respondenten (100%) bekend is met het begrip OPP. Bijna 60% gebruikt het OPP bij de voorbereidingen van individuele handelingsplannen en meer dan 40% gebruik het OPP bij voorbereidingen van de groepsplannen. Van de respondenten is 90% op de hoogte dat het begrip OPP door de overheid is vastgesteld waarmee we moeten werken.

De betekenis van het OPP is beschreven in de volgende zes stellingen. In afbeelding 17 worden de resultaten per stelling in een grafiek beschreven.

Het begrip ontwikkelingsperspectief betekent voor mij
5. de inschatting van de ontwikkelingsmogelijkheden van de leerling voor een bepaalde periode.
6. het meten van voortgang op geformuleerde streefdoelen.
7. het aanpassen van mijn onderwijs in de klas.
8. het beschrijven van leerroutes, vakken en methodes.
9. constatering doen aan de hand van observaties met behulp van het leerling volgsysteem en vaststellen wat het uitstroomperspectief en uitstroomniveau van de individuele leerling zal zijn.
10. niets anders dan via kwaliteitszorg realiseren van opbrengstgericht werken.

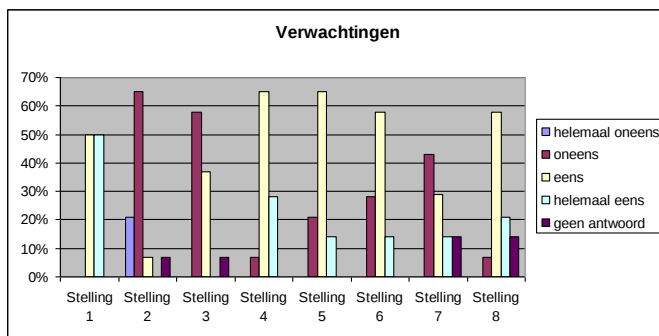
Afbeelding 17. Betekenis OPP

Uit afbeelding 17 is op te maken dat meer dan 90% op de hoogte is van het feit dat het OPP de inschatting van de ontwikkelingsmogelijkheden van de leerling voor een bepaalde periode betekent. Bijna 60% van de respondenten weet dat het OPP het meten van voortgang betekent. 30% Van de respondenten past hun onderwijs aan in de klas volgens het OPP. Bijna 60% van de respondenten weet dat het OPP het beschrijven van leerroutes, vakken en methodes betekent. Over de betekenis dat OPP betekent constatering doen aan de hand van observatie met behulp van het leerlingvolgsysteem en vaststellen van het uitstroomperspectief en uitstroomniveau van de individuele leerling zal zijn, is bijna 90% van de respondenten het eens. Meer dan 60% van de respondenten denkt dat het OPP niets te maken heeft met opbrengstgericht werken.

2. Wat zijn de verwachtingen van de leerkrachten van SO over het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief?

Voor bovenstaande deelvraag worden acht stellingen voorgelegd met vier antwoordmogelijkheden. De acht stellingen zijn te zien in onderstaande kader. In afbeelding 18 worden de resultaten van de stellingen in een grafiek afgebeeld.

Stellingen
1. Het is goed om het ontwikkelingsperspectief bij mijn leerlingen vast te stellen
2. Door het werken met het ontwikkelingsperspectief zal ik veel meer met cognitieve vakken werken
3. Door het werken met ontwikkelingsperspectief zal ik de kinderen vaker moeten toetsen.
4. De leerkracht zal verantwoordelijk zijn voor het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief.
5. De leerkracht zal verantwoordelijk zijn voor het adviseren van welk ontwikkelingsperspectief bij een leerling toegekend kan worden.
6. De CvB (Commissie van Begeleiding) waar het PMT (Pedagogische Management team) onder valt, zal verantwoordelijk zijn voor het toekennen van een ontwikkelingsperspectief .
7. Ik zal binnen een jaar het ontwikkelingsperspectief effectief kunnen toepassen in mijn groep.
8. Ik zal binnen drie jaar het ontwikkelingsperspectief effectief kunnen toepassen in mijn groep.

Afbeelding 18. Verwachtingen

In afbeelding 18 geeft aan dat 100% van de respondenten eens is met de stelling (50% eens en 50% helemaal eens) dat het goed is om het OPP vast te stellen bij de leerlingen. Meer dan 60% is het oneens en 21% helemaal oneens met de verwachting dat men door het werken met het OPP meer met cognitieve vakken bezig zal zijn en 7% is eens met deze stelling. Bijna 60% van de respondenten is het oneens met de stelling dat de kinderen vaker getoetst moeten toetsen worden door het werken met het OPP en 35% is het er mee eens. Over de leerkracht verantwoordelijk zal zijn voor het werken vanuit een OPP is meer dan 60% van de respondenten het eens en 28 % helemaal mee eens. De leerkracht zal dan ook verantwoordelijk zijn voor het adviseren van passende OPP bij een leerling. Dit vindt bijna 80% van de respondenten (65% eens en 14% helemaal eens). Dat het toekennen van het OPP de verantwoordelijkheid is van de CvB, is 72% van de respondenten eens. Van de respondenten denkt 42% (28% eens en 14% helemaal eens) binnen een jaar het OPP te kunnen toepassen in de groep en 79% (58% eens en 21% helemaal eens) denkt dat men binnen drie jaar het OPP zal kunnen toepassen in de groep.

Bij deze deelvraag wordt ook een open vraag gesteld:

Wat verwacht je van het MT hoe het ontwikkelingsperspectief geïmplementeerd zou kunnen worden? Geef maximaal twee antwoorden.

Hierop worden verschillende antwoorden gegeven:

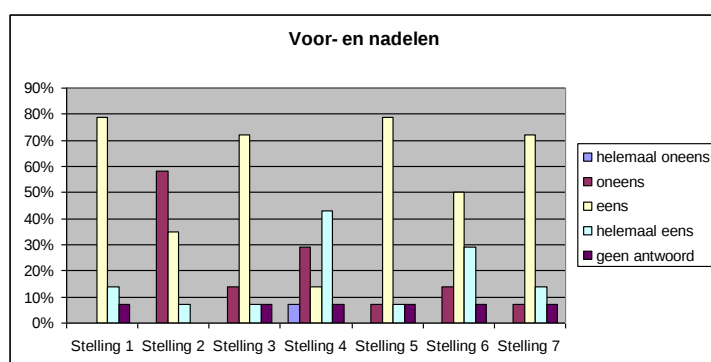
- Eerst voorwaarden scheppen voordat je je team aan de slag laten gaan.
- Eenduidig.
- Dat het MT daar heldere ideeën over heeft en visie, deze visie met medewerkers deelt en zo nodig aanpast.
- Ondersteuning bij het bepalen van het OPP
- Openheid over stand van zaken
- Ons mee te laten denken met de invoering en de uitvoering.
- Studiedag
- Voldoende tijd en ruimte om het goed en gedegen te kunnen doen zonder tijdsdruk.
- Tijd. Misschien dat dit ook ten koste van ander papier kan gaan. Er kunnen toch niet alleen maar nieuwe systemen en plannen bij komen, lijkt mij.
- Doen! en ermee aan de slag gaan. Dus zowel wat boven is beschreven als de info en theorie in de praktijk (of casus) gaan gebruiken
- Vanuit het MT verwacht ik een gezamenlijke gedragen doel waar we allemaal voor 100% voor gaan en goed op de hoogte zijn
- Open communicatie.
- Motivatie en duidelijkheid.
- Tijdens een studiedag praktisch te werk gaan.

Aan de antwoorden is te zien dat de respondenten bepaalde verwachtingen hebben van het Management team tijdens het implementeren van het OPP. In hoofdstuk 5 wordt hierop nader ingegaan

3. Welke voor- en nadelen zien de leerkrachten bij de invoering van het ontwikkelingsperspectief?

Voor bovenstaande deelvraag worden zeven stellingen voorgelegd met vier antwoordmogelijkheden. In afbeelding 19 worden de resultaten van de stellingen in een grafiek afgebeeld. In het kader hieronder zijn de zeven stellingen te zien.

Stellingen
1. Door het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief zal de kwaliteit zorg beter worden gewaarborgd
2. Het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief zal me veel tijd kosten.
3. Door het werken met het ontwikkelingsperspectief zal ik handvatten hebben hoe ik de groep zowel op sociaal als op cognitief gebied moet onderwijzen.
4. Ik zal meer papier werk krijgen door het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief.
5. Het werken met het leerlingvolgsysteem zal mij goed inzicht geven van het niveau waarin het kind zit in verband met zijn leerdoelen voor het ontwikkelingsperspectief
6. Ik zie de verbinding tussen het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief met de doelen van CED leerlijnen.
7. Met behulp van een ontwikkelingsperspectief zal ik opbrengstgericht werken met mijn leerlingen.

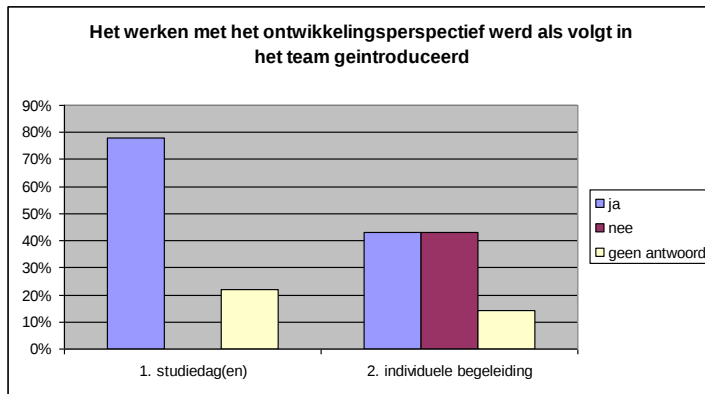

Afbeelding 19. Voor- en nadelen

In afbeelding 19 is het opvallend dat bijna 80% van de respondenten het eens is en 14% helemaal eens is met de stelling dat het werken vanuit een OPP de kwaliteit zorg beter zal waarborgen. Dat het werken vanuit een OPP veel tijd zal kosten denkt 42% van de respondenten (35% eens en 7% helemaal eens). Over het feit dat het werken vanuit een OPP handvatten zal geven hoe men de groep moet onderwijzen in sociaal en cognitief gebied, is in totaal 79% van de respondenten het eens. 56% van de respondenten is het eens/helemaal eens, dat het werken met het OPP meer papierwerk zal geven. Bijna 80% van de respondenten is eens dat het werken met het leerlingvolgsysteem goed inzicht zal geven van het niveau in verband met het vaststellen van het OPP. Bijna 80% van de respondenten ziet de verbinding tussen het werken vanuit een OPP met de doelen van CED leerlijnen. Van de respondenten is 86% ervan overtuigd dat met behulp van een OPP ze ook opbrengstgericht gaan werken met de leerlingen.

4. Wat verwachten de leerkrachten van de informatievoorziening over het werken vanuit het ontwikkelingsperspectief?

Voor bovenstaande deelvraag wordt één stelling voorgelegd met ja en nee als antwoordmogelijkheid en vier stellingen met vier antwoordmogelijkheden.

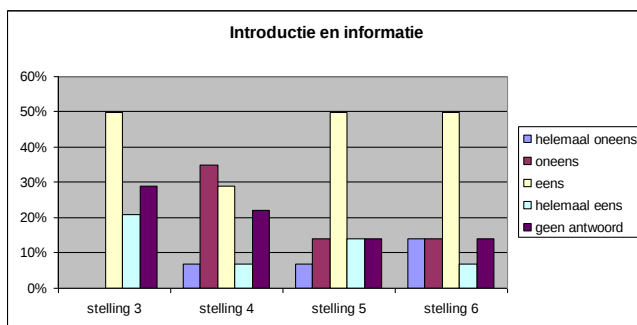

Afbeelding 20. Introductie OPP

Uit afbeelding 20 is te lezen dat bijna 80% van de respondenten bij de studiedag van het OPP is geweest. 42% van de respondenten hebben individuele begeleiding gekregen over het werken met het OPP en 42% niet.

Verder zijn voor deze deelvraag nog vier stellingen aan de orde geweest. In afbeelding 21 worden de resultaten van deze stellingen in een grafiek afgebeeld. In het kader hieronder zijn de vier stellingen te zien.

Stellingen
3. Ik heb de studiedagen op school over ontwikkelingsperspectief als leerzaam ervaren.
4. Ik heb te veel informatie gekregen in een korte tijd.
5. Ik heb meer ondersteuning en begeleiding nodig voordat ik met het ontwikkelingsperspectief aan de slag kan gaan.
6. Ik weet hoe ik in de klas moet handelen met de verschillende ontwikkelingsperspectieven.

Afbeelding 21. Introductie en Informatie

Uit afbeelding 21 is op te maken dat 70% van de respondenten de studiedagen over het OPP als leerzaam heeft ervaren en de rest heeft geen antwoord gegeven omdat ze niet bij de studiedag zijn geweest. Van de respondenten vindt 35% (28% eens en 7% helemaal eens) dat men te veel informatie heeft gekregen in korte tijd en 42% niet. En 64% van de respondenten is eens/helemaal eens dat er meer begeleiding en ondersteuning nodig zal zijn voordat men met het OPP aan de slag kan gaan. Er is 57% van de respondenten het eens/helemaal eens dat men in de klas weet te handelen met de verschillende OPP.

Ook voor deze deelvraag wordt een open vraag gesteld:

Welke ondersteuning zul je nodig hebben tijdens het implementeren van het ontwikkelingsperspectief in je klas? Geef maximaal twee antwoorden.

Hierop worden verschillende antwoorden gegeven:

- Hoe het ontwikkelingsperspectief en de CED leerlijnen te koppelen naar de praktijk.
- Meer rust en tijd inbouwen om e.e.a. te laten beklijven.
- Wat wordt er precies verwacht?

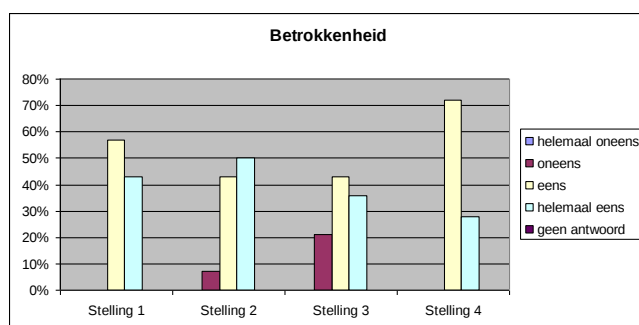
- Tips wat er anders moet in mijn onderwijs.
- Laten we met een studiedag beginnen.
- Extra studiedag(en)
- Veel informatie vooraf, dat zorgt voor een duidelijk beeld
- Genoeg tijd om te oefenen en te implementeren
- Handleiding
- Praktische ondersteuning om het goed en duidelijke op papier te zetten
- De tijd (dus niet gelijk starten en volgende week alles al in orde hebben)
- In kleine groepen, bijvoorbeeld bovenbouw 1 samen maken
- Wellicht nogmaals een informatie bijeenkomst hierover, waardoor we als school meer in de materie raken en het werken met ontwikkelingsperspectieven bekender en gemakkelijker wordt. Daarnaast per klas iemand waarbij je met je vragen terecht kan voor begeleiding.
- Met kleine stapjes komen we een heel eind, het is een proces waarin we moeten ontwikkelen met elkaar.
- Leerling-zorg dag.

Aan de antwoorden is te zien dat sommige respondenten wel ondersteuning denken nodig te hebben tijdens het implementeren van het OPP. In hoofdstuk 5 wordt hierop nader ingegaan

5. Wat verwachten de leerkrachten over de wijze waarop leerkrachten, ouders en leerlingen worden betrokken bij het invoeren van het concept ontwikkelingsperspectief?

Voor bovenstaande deelvraag worden vier stellingen voorgelegd met vier antwoordmogelijkheden. In afbeelding 22 worden de resultaten van de stellingen in een grafiek afgebeeld. In het kader hieronder zijn de vier stellingen te zien.

Stellingen
1. Ik vind het belangrijk dat ouders geïnformeerd worden voordat we het ontwikkelingsperspectief invoeren door middel van een ouderavond .
2. Ik vind dat ouders inzicht moeten krijgen in het ontwikkelingsperspectief van het kind en wat dat betekent voor zijn of haar ontwikkel en leerproces
3. Ik vind dat iedere leerling inzicht mag krijgen in zijn of haar ontwikkelingsperspectief en wat dat betekent voor zijn of haar ontwikkel en leerproces
4. Ik vind dat ik als leerkracht feedback moet kunnen geven hoe de invoeringsproces moet verlopen.

Afbeelding 22. Betrokkenheid

In afbeelding 22 is af te lezen dat alle respondenten eens/helemaal eens is dat ouders geïnformeerd moeten worden voordat het OPP ingevoerd gaat worden. Van de respondenten vindt 93% dat ouders inzicht moeten krijgen in het OPP van het kind en wat dat betekent voor zijn of haar ontwikkeling. En 79% is eens/helemaal eens dat iedere leerling inzicht mag krijgen in zijn/haar OPP. Alle respondenten vindt dat leerkrachten feedback moeten kunnen geven hoe het invoeringsproces moet verlopen.

Hoofdstuk 5 Conclusies en aanbevelingen

Naar aanleiding van de resultaten in de vorige hoofdstukken worden er in dit hoofdstuk conclusies gegeven en aanbevelingen gedaan. De praktijkvraag van dit onderzoek luidt:

Welke verwachtingen van de leerkrachten op SBO het Keerpunt m.b.t. de implementatie van het ontwikkelingsperspectief als onderwijsvernieuwing zijn gerealiseerd en welke zijn van belang voor de realisatie van de verwachtingen van de leerkrachten op SO Rafaelschool bij het implementeren van het ontwikkelingsperspectief?

Deze praktijkvraag zal in dit hoofdstuk beantwoord worden.

5A. Conclusies

1. Onderzoeksvraag 1: Wat zegt de literatuur over onderwijsvernieuwingen en het ontwikkelingsperspectief?

Aan de hand van de literatuur zijn de volgende vier conclusies geformuleerd:

- Het werken vanuit een OPP wordt als heel belangrijk gezien in Nederland. Het werken met het OPP zal de opbrengstgerichtheid van de leerlingen kunnen meten waardoor de resultaten duidelijker zichtbaar worden. De ontwikkeling van de leerling staat centraal in het werken vanuit een OPP.
- Doordat er meerdere begrippen bekend zijn rondom het werken met OPP, ontstaat verwarring onder de leerkrachten wat de begrippen betekenen voor de leerkrachten.
- Het invoeren van OPP als onderwijsvernieuwing dient zorgvuldig te worden gedaan door het gebruik maken van duidelijke argumentatie en onderbouwing vanuit de onderwijskundige elementen en eigen ervaring. Hierdoor kan de onderwijsvernieuwing succesvol geïmplementeerd worden. Alle betrokkenen dienen inzicht te krijgen in de noodzaak van de verandering waardoor de betrokkenheid van leerkrachten vergroot en gestimuleerd.
- Alle invoerproces van een onderwijsvernieuwing heeft te maken met een zorgvuldige en open communicatie onderling en met elkaar. Daardoor zal weerstand voorkomen kunnen worden en een gezamenlijke doel ontstaan.

2. Onderzoeksvraag 2: Wat waren de verwachtingen van de leerkrachten met het toepassen van het concept ontwikkelingsperspectief in de praktijk op SBO Het Keerpunt?

De belangrijkste conclusies die uit dit onderzoeksvraag naar voren zijn gekomen:

- De communicatie tijdens het invoeren van het OPP verliep niet altijd efficiënt en effectief waardoor scepsis ontstond. Maar de leerkrachten op Het Keerpunt waren er wel van overtuigd dat het toepassen van het concept na enkele jaren een positief effect zal hebben. De scepsis had voorkomen kunnen worden, indien men vanaf het begin voldoende en de juiste informatie over het OPP had gekregen.
- De leerkrachten constateerden, dat er teveel in te korte tijd gerealiseerd moest worden, waardoor de vertaalslag van het OPP naar de dagelijkse onderwijspraktijk met vallen op staan tot stand is gekomen.
- Individuele begeleiding en meer ondersteuning is volgens de leerkrachten van het Keerpunt essentieel om zowel de betrokkenheid als de bereidheid om onzekerheid het hoofd te bieden te vergroten. Het management team dient hiervoor zorg te dragen, zowel op procedureel niveau als inhoudelijk niveau, rekening houdend met beperking van papierwerk.
- De betrokkenheid van ouders, leerling en leerkrachten zijn belangrijk om de implementatie succesvol te laten verlopen.

3. **Onderzoeksvraag 3: Wat zijn de verwachtingen van de leerkrachten op de Rafaelschool over het invoeren van het ontwikkelingsperspectief?**

De belangrijkste conclusies die bij deze onderzoeksvraag horen, zijn:

- De leerkrachten van de Rafaelschool verwachten vanuit het management team dat er een duidelijke visie en missie wordt gedeeld en een duidelijk motivatie waarom het werken met OPP noodzakelijk is. Hierdoor zullen ze gemotiveerd zijn om in deze vernieuwing met elkaar samen te werken.
- Het is fundamenteel om voldoende tijd, ruimte en ondersteuning te creëren door de juiste middelen beschikbaar te stellen, en ook door verschillende studiedagen te organiseren om alle betrokkene de juiste informatie en vaardigheden te geven op allerlei vlakken zodat het OPP succesvol in de dagelijkse praktijk gaat functioneren.
- De leerkrachten van de Rafaelschool hebben positieve verwachting over het werken vanuit een OPP.
- De leerkrachten van de Rafaelschool verwachten dat ze worden betrokken tijdens het invoeren van het werken vanuit een OPP.

5B. Aanbevelingen

Naar aanleiding van de onderzoeksresultaten worden de volgende aanbevelingen aan het management team van de SO Rafaelschool gegeven ten aanzien van de invoering van het werken met een OPP.

1. Het invoeren van het OPP is niet alleen maar het invoeren van een document, maar ook een heel eigen manier van werken; opbrengstgericht werken. Het is belangrijk om helderheid bij de leerkrachten te creëren over wat de inhoud is van het werken vanuit een OPP. Communicatie speelt hierbij een belangrijke rol. Hierdoor is het duidelijk dat het invoeren van OPP binnen een school een vorm is van een onderwijsvernieuwing. Onderwijsvernieuwing zoals het OPP dient planmatig en met voldoende tijd te worden uitgevoerd. Vooraf hieraan dient de visie op de invoering in gezamenlijk te worden geformuleerd, besproken en afgesproken.
2. Het vroegtijdig betrekken van leerkrachten bij onderwijsvernieuwingen geeft de leerkrachten de kans kunnen geven om mee te denken. Op die manier zal een gezamenlijke visie zich ontwikkelen en kan de vernieuwing stap voor stap worden ingezet. Ook zullen weerstanden en onduidelijkheid in het implementatieproces op deze manier voorkomen kunnen worden. De leerkrachten kunnen betrokken worden door ze mee te laten denken over het invoer en implementatie proces in een werkgroep, bijvoorbeeld.
3. Het invoeren en implementeren van het OPP houdt in dat de leraren daadwerkelijk werken vanuit een OPP. Dat de leraren het OPP gebruiken als basis en achtergrond van diens handelen met de leerlingen. Daardoor wordt voorkomen dat de vertaalslag naar de dagelijkse praktijk niet gemaakt kan worden. Het is aan te bevelen om inhoud proces, documentatie en resultaatverantwoording van het begin van de invoering van het OPP op elkaar af te stemmen, waardoor leerkrachten vanaf het eerste moment de effecten van de toepassing van het OPP in hun groep zichtbaar hebben.
4. Het is aan te bevelen om de begeleiding door middel van studiedagen niet alleen aan het begin van het traject, maar ook tijdens het invoeringstraject te plannen. Door de intensieve begeleiding zullen problemen en extra weerstand voorkomen kunnen worden en de leerkrachten optimaal gemotiveerd blijven.
5. Het toepassen van het leerlingvolgsysteem vanaf het begin is cruciaal, zodat alle gegevens, resultaten, bijstellingen e.d. automatisch kunnen worden verwerkt.

Literatuurlijst

- Baarda, D. B. , Goede, M. P. M. de & Kalmijn, M. (2007). *Basisboek Enqueteren. Handleiding voor het maken van een vragenlijst en het voorbereiden en afnemen van enquêtes*. Groningen: Wolters Noordhoff.
- Beukering, T. van & Pameijer, N. (2006). *Handelingsgericht werken: Een handreiking voor de interne begeleider, Samen met leraar, ouders en kind aan de slag*. Leuven: Acco.
- Bijsterveld, M. , van (Januari 2011). *Brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan de Tweede Kamer der Staten Generaal, ref. nummer 266319*. Ministerie OCW.
- Bijsterveld, M. , van (Juni 2011). *Brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan de Tweede Kamer der Staten Generaal, ref. nummer 309511*. Ministerie OCW.
- Buntinx, W. H. E. (2003). Wat is een verstandelijke handicap? Definitie, assessment en ondersteuning volgens het AAMR-model. *Nederlands Tijdschrift voor de Zorg aan Verstandelijk Gehandicapten*, 29, 4-24.
- Clijsen, A. , Pieterse, E. , Spaans, G. & Visser, J. (2009). *Werken vanuit een ontwikkelingsperspectief in het speciaal basisonderwijs*. SBO Werkverband.
- Damen, L. H. , Lavooij, M. , Simmerling, M. & Timmers-Huigens, D. , drs. , (2005). *Pedagogisch-didactische uitgangspunten, Speciaal Onderwijs*. Enschede: Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO).
- Department of Education (2011). *Support and aspiration: A new approach to special educational Needs and disability*. London-UK: The National Archives.
- Dijksma, S. A. M. (2005). *Notitie vernieuwing van de zorgstructuren in het funderend onderwijs*. Ministerie OCW.
- Fullan, M. G. (2001). Saving our school. *Macleans Magazine*, May 2011.
- Fullan, M. G. (2007). *The New Meaning of Educational Change*. New York: Teachers College Press.
- Fullan, M. G. , Cuttress, C. & Kilcher, A. (2005). Eight forces for leaders of change. *JSD*, 26(4).
- Fullan, M. G. & Germain, C. St. (2009). *Passie en Kracht in schoolontwikkeling, handboek voor het creëren van een verbetercultuur*. Vlissingen: Bazalt.
- Harrinck, F. (2010). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Inspectie van het onderwijs (2010). *Opbrengstgericht werken in het basisonderwijs*.
- Jasper, L. (1996). Omgaan met weerstand; een communicatieve en interactionele kijk, *Impuls* 26, 104-105
- Jong, A. I. de (2007). *Project ontwikkelingsperspectief van de zorgleerling, eind rapportage*. Bovenkarspel: SBO 't Palet.
- Lagerweij, N. & Lagerwey-Voogt, J. (2004). *Anders kijken. De dynamiek van een eeuw onderwijsverandering*. Antwerpen – Apeldoorn: Garant.
- Mars, A. (2009). *Hoe krijg je ze mee? Vijf krachten om een verandering te laten slagen*. Assen: Van Gorcum.
- Niessen, A. (2009). *Op welke manier is het mogelijk om een ontwikkelingsperspectief voor een ZML leerling met een IQ tussen de 55 en 70 op het gebied van taal, lezen en rekenen vast te stellen, zodat deze binnen het regulier basisonderwijs bruikbaar is, praktijkonderzoek*. Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg.
- Post, M. (2004). *Richtlijnen voor het ontwikkelingsproces van de enquête*. Keuzevak Onderzoek.
- SBO werkverband (2009). *Werken vanuit een ontwikkelingsperspectief voor leerlingen in het speciaal basisonderwijs*.
- Schalock, R. L. , Borthwick-Duffy, S. A. , Bradley, V. J. , Buntinx, W. & Coulter, D. L. (2010). *Intellectual disability: definition, classification, and systems of supports*. Washington: AAIDD.
- Schoolplan Rafaelschool (2010-2014). Utrecht.
- Struiksmā, C. (2010). *Datagestueurd Opbrengstgericht Passend Onderwijs, versie Cl3 ZML/MG – SO/VSO*. WEC Raad
- Struiksmā, C. (2011). *Duiden en Doen, versie Cl3 ZML/MG (cluster 3) - SO/VSO*. WEC Raad.
- Snoek, M. Drs. (2004). *Van veranderd worden naar zelf veranderen*. Amsterdam: HVA Publicaties.

Teune, P. , Laat, C. de & Boer, D. de (2008). *Werken aan onderwijsvernieuwing*, Amersfoort: Thieme Meulenhoff bv.

Zee, F. van der (2007). *De enquête, het maken van een goede vragenlijst*. Groningen: BM000.

ZML Noordoost Brabant (2011). *NOB profiel, Een optimaal ontwikkelingsperspectief voor iedere leerling*. Doetinchem: Graviant educatieve uitgaven.

Bijlagen

Bijlage 1, Invulvragenlijst Werken vanuit een ontwikkelingsperspectief op SBO het Keerpunt

Bijlage 2, Invulvragenlijst Werken vanuit een ontwikkelingsperspectief op SO Rafaelschool

Bijlage 3, Matrix vragen x instrument items

Invulvragenlijst

Werken vanuit een ontwikkelingsperspectief op SBO het Keerpunt

Beste collega's,

Mijn naam is Dahlia Djohan. Ik werk als zorgcoördinator en als leerkracht op de Rafaelschool (ZML) te Utrecht. Ik doe voor mijn opleiding Intern Begeleider een praktijkgericht onderzoek over de toepassing van het ontwikkelingsperspectief binnen SBO het Keerpunt. Tevens wil ik de verkregen informatie gebruiken om het ontwikkelingsperspectief op mijn eigen school zo effectief mogelijk in te voeren. Hier heb ik jullie hulp bij nodig. Graag wil ik jullie vragen om onderstaande vragenlijst in te vullen.

De vragenlijst bestaat uit twee gedeelten. Het eerste deel bestaat uit vragen waarbij u maar een antwoord, n.l. dat wat mening het beste weergeeft, dient aan te kruisen. Een tweede gedeelte bestaat uit open vragen, waarbij ik wil aanmoedigen om daarvan zoveel mogelijk gebruik te maken, aangezien uw mening voor ons invoeringsproces van groot belang is.

Op kom ik de vragenlijst weer ophalen. U kunt de vragenlijst bij Ineke Blok Inleveren. Bedankt alvast voor de medewerking.

Met vriendelijke groet,
Dahlia Djohan
IB in opleiding

I. Algemeen

Functie :

Schooltype : SBO het Keerpunt

Werkzaam in groep: 1/2/3/4/5/6/7/8 (graag omcirkelen wat voor u van toepassing is).

Werkzaam vanaf :

In hoeverre bent u het eens met de volgende uitspraken over het ontwikkelingsperspectief? Zet een kruisje in het bijbehorende vakje.

B. Definitie en inventarisatie ontwikkelingsperspectief

Het begrip ontwikkelingsperspectief	Ja	Nee
1. is voor mij een onbekend begrip.		
2. gebruik ik bij de voorbereidingen van individuele handelingsplannen.		
3. gebruik ik bij de voorbereiding van groepsplannen.		
4. is een begrip dat door de overheid is vastgesteld waarmee we moeten werken.		

Het begrip ontwikkelingsperspectief betekent voor mij	Ja	Nee
5. de inschatting van de ontwikkelingsmogelijkheden van de leerling voor een bepaalde periode.		
6. het meten van voortgang op geformuleerde streefdoelen.		
7. het aanpassen van mijn onderwijs in de klas.		
8. het verkrijgen van valide toetsgegevens en deze vergelijken met standaardtoetsresultaten.		

9. het beschrijven van leerroutes, vakken en methodes.		
10. constatering doen aan de hand van observaties met behulp van het leerling volgsysteem en vaststellen wat het uitstroomperspectief en uitstroomniveau van de individuele leerling zal zijn.		
11. niets anders dan via kwaliteitszorg realiseren van opbrengstgericht werken.		

C. Introductie en informatie voorziening

Het werken met het ontwikkelingsperspectief werd als volgt in het team geïntroduceerd	Ja	Nee
1. Per mail.		
2. Tijdens een of meerdere studiedagen.		
3. Via individuele begeleiding van de leerkrachten.		
4. Anders, hieronder invullen		

Maak per stelling een keuze uit:

1 = helemaal oneens, 2 = oneens, 3 = mee eens, 4 = helemaal mee eens

Stellingen	1	2	3	4
5. Ik heb de studiedagen op school over ontwikkelingsperspectief als leerzaam ervaren.				
6. Ik heb te veel informatie gekregen in een korte tijd.				
7. Ik kon na de studiedagen direct aan de slag met het toepassen van het ontwikkelingsperspectief in mijn klas				
8. Ik heb na de studiedagen nog meer informatie gekregen over het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief voordat ik aan de slag kon.				
9. Ik heb voldoende individuele begeleiding gekregen vanuit het MT/IB bij het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief.				
10. Ik had meer ondersteuning en begeleiding nodig voordat ik met het ontwikkelingsperspectief aan de slag kon gaan.				
11. Ik weet hoe ik in de klas moet handelen met de verschillende ontwikkelingsperspectieven.				

D. Verwachtingen.

Bij de onderstaande stellingen vraag ik u om twee keer uw mening te geven. De eerste keer heeft te maken met hoe u er in de beginfase (TOEN) over dacht. Bij de tweede keer gaat over uw mening nu.

1 = helemaal oneens, 2 = oneens, 3 = mee eens, 4 = helemaal mee eens

Stellingen	Zo dacht ik toen				Zo denk ik nu			
	1	2	3	4	1	2	3	4
1. Het is goed om het ontwikkelingsperspectief bij mijn leerlingen vast te stellen								
2. Door het werken met het ontwikkelingsperspectief ben ik veel meer met cognitieve vakken aan het werk								
3. Door het werken met ontwikkelingsperspectief moet ik de kinderen vaker toetsen.								
4. De leerkracht is verantwoordelijk voor het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief.								
5. De leerkracht zal verantwoordelijk zijn voor het adviseren van welk ontwikkelingsperspectief bij een leerling toegekend kan worden.								

6. De CvB (Commissie van Begeleiding) waar het PMT (Pedagogische Management team) onder valt, is verantwoordelijk voor het toekennen van een ontwikkelingsperspectief.								
7. Ik kan binnen een jaar het ontwikkelingsperspectief effectief toepassen in mijn groep.								
8. Ik kan binnen drie jaar het ontwikkelingsperspectief effectief toepassen in mijn groep.								

E. Voor- en nadelen

Bij de onderstaande stellingen vraag ik u om twee keer uw mening te geven. De eerste keer heeft te maken met hoe u er in de beginfase (TOEN) over dacht. Bij de tweede keer gaat over uw mening nu.

1 = helemaal oneens, 2 = oneens, 3 = mee eens, 4 = helemaal mee eens

Stellingen	Zo dacht ik toen				Zo denk ik nu			
	1	2	3	4	1	2	3	4
1. Door het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief wordt de kwaliteit zorg beter gewaarborgd.								
2. Met behulp van een ontwikkelingsperspectief werk ik opbrengstgericht met mijn leerlingen.								
3. Door het werken met het ontwikkelingsperspectief heb ik handvatten hoe ik de groep zowel op sociaal als op cognitief gebied moet onderwijzen.								
4. Ik zie de verbinding tussen het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief en het werken met het leerlingvolgsysteem van Parnasys.								
5. Ik zie de verbinding tussen het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief met de onderwijs doelen.								
6. Het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief heeft me veel tijd gekost.								
7. Ik heb meer papier werk gekregen door het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief.								

F. Betrokkenheid

Bij de onderstaande stellingen vraag ik u om twee keer uw mening te geven. De eerste keer heeft te maken met hoe u er in de beginfase (TOEN) over dacht. Bij de tweede keer gaat over uw mening nu.

1 = helemaal oneens, 2 = oneens, 3 = mee eens, 4 = helemaal mee eens

Stellingen	Zo dacht ik toen				Zo denk ik nu			
	1	2	3	4	1	2	3	4
1. Ik vind het belangrijk dat ouders geïnformeerd worden voordat we het ontwikkelingsperspectief invoeren door middel van een ouderavond.								
2. Ik vind dat ouders inzicht moeten krijgen in het ontwikkelingsperspectief van het kind en wat dat betekent voor zijn of haar ontwikkel en leerproces								
3. Ik vind dat ieder leerling inzicht moeten krijgen in zijn of haar ontwikkelingsperspectief en wat dat betekent voor zijn of haar ontwikkel en leerproces								
4. Ik vind dat ik als leerkracht feedback moet kunnen geven hoe de invoeringsproces moet verlopen								

G. Aanvullende Informatie

1. Welke ondersteuning heb je gehad tijdens het implementeren van het ontwikkelingsperspectief in je klas? En van wie heb je deze ondersteuning gekregen? Geef van iedere vraag maximaal 2 antwoorden.

2. Welke problemen kom je tegen tijdens het toepassen van het ontwikkelingsperspectief in je klas? Geef maximaal 2 antwoorden.

3. Wat zou je anders willen doen of zien bij het implementeren van het ontwikkelingsperspectief op klas niveau en/of op school niveau? Geef maximaal 2 mogelijkheden.

Bedankt voor het invullen van de vragenlijst.

Invulvragenlijst

Werken vanuit een ontwikkelingsperspectief op SO Rafaelschool

Beste collega's,

In het schooljaar van 2012-2013 zal het werken vanuit ontwikkelingsperspectief op de Rafaelschool geïntroduceerd moeten worden. Aan mij is gevraagd het werken vanuit ontwikkelingsperspectief in samenwerking met de Werkgroep Kwaliteitsverbetering op de Rafaelschool uit te werken. In het kader van de voorbereiding doe ik voor mijn opleiding Intern Begeleider een praktijkgericht onderzoek over de toepassing van het ontwikkelingsperspectief binnen de Rafaelschool. Hier heb ik jullie hulp bij nodig. Graag wil ik jullie vragen om onderstaande vragenlijst in te vullen.

De vragenlijst bestaat uit twee gedeelten. Het eerste deel bestaat uit vragen waarbij je maar een antwoord, n.l. dat wat mening het beste weergeeft, dient aan te kruisen. Een tweede gedeelte bestaat uit open vragen, waarbij ik je wil aanmoedigen om zoveel mogelijk daarvan gebruik te maken, aangezien je mening voor ons invoeringsproces van groot belang is.

Je kan de ingevulde vragenlijst in mijn postvak inleveren voor de herfstvakantie. Bedankt alvast voor je medewerking.

Met vriendelijke groet,
Dahlia Djohan

A. Algemeen

Functie :
Schooltype : Rafaelschool (ZML)
Werkzaam vanaf :

In hoeverre ben je het eens met de volgende uitspraken over het ontwikkelingsperspectief? Zet een kruisje in het bijbehorende vakje.

B. Definitie en inventarisatie ontwikkelingsperspectief

Het begrip ontwikkelingsperspectief	Ja	Nee
1. is voor mij een onbekend begrip.		
2. gebruik ik bij de voorbereidingen van individuele handelingsplannen.		
3. gebruik ik bij de voorbereiding van groepsplannen.		
4. is een begrip dat door de overheid is vastgesteld waarmee we moeten werken.		

Het begrip ontwikkelingsperspectief betekent voor mij	Ja	Nee
5. de inschatting van de ontwikkelingsmogelijkheden van de leerling voor een bepaalde periode.		
6. het meten van voortgang op geformuleerde streefdoelen.		

7. het aanpassen van mijn onderwijs in de klas.		
8. het beschrijven van leerroutes, vakken en methodes.		
9. constatering doen aan de hand van observaties met behulp van het leerling volgsysteem en vaststellen wat het uitstroomperspectief en uitstroomniveau van de individuele leerling zal zijn.		
10. niets anders dan via kwaliteitszorg realiseren van opbrengstgericht werken.		

C. Introductie en informatie voorziening

Het werken met het ontwikkelingsperspectief werd als volgt in het team geïntroduceerd	Ja	Nee
1. Tijdens een of meerdere studiedagen.		
2. Via individuele begeleiding van de leerkrachten.		

Maak per stelling een keuze uit:

1 = helemaal oneens, 2 = oneens, 3 = mee eens, 4 = helemaal mee eens

Stellingen	1	2	3	4
3. Ik heb de studiedagen op school over ontwikkelingsperspectief als leerzaam ervaren.				
4. Ik heb te veel informatie gekregen in een korte tijd.				
5. Ik heb meer ondersteuning en begeleiding nodig voordat ik met het ontwikkelingsperspectief aan de slag kan gaan.				
6. Ik weet hoe ik in de klas moet handelen met de verschillende ontwikkelingsperspectieven.				

D. Verwachtingen

1 = helemaal oneens, 2 = oneens, 3 = mee eens, 4 = helemaal mee eens

Stellingen	1	2	3	4
1. Het is goed om het ontwikkelingsperspectief bij mijn leerlingen vast te stellen				
2. Door het werken met het ontwikkelingsperspectief zal ik veel meer met cognitieve vakken werken				
3. Door het werken met ontwikkelingsperspectief zal ik de kinderen vaker moeten toetsen.				
4. De leerkracht zal verantwoordelijk zijn voor het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief.				
5. De leerkracht zal verantwoordelijk zijn voor het adviseren van welk ontwikkelingsperspectief bij een leerling toegekend kan worden.				
6. De CvB (Commissie van Begeleiding) waar het PMT (Pedagogische Management team) onder valt, zal verantwoordelijk zijn voor het toekennen van een ontwikkelingsperspectief.				
7. Ik zal binnen een jaar het ontwikkelingsperspectief effectief kunnen toepassen in mijn groep.				
8. Ik zal binnen drie jaar het ontwikkelingsperspectief effectief kunnen toepassen in mijn groep.				

E. Voor- en nadelen

1 = helemaal oneens, 2 = oneens, 3 = mee eens, 4 = helemaal mee eens

Stellingen	1	2	3	4
1. Door het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief zal de kwaliteit zorg beter worden gewaarborgd				
2. Het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief zal me veel tijd kosten.				
3. Door het werken met het ontwikkelingsperspectief zal ik handvatten hebben hoe ik de groep zowel op sociaal als op cognitief gebied moet onderwijzen.				
4. Ik zal meer papier werk krijgen door het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief.				
5. Het werken met het leerlingvolgsysteem zal mij goed inzicht geven van het niveau waarin het kind zit in verband met zijn leerdoelen voor het ontwikkelingsperspectief				
6. Ik zie de verbinding tussen het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief met de doelen van CED leerlijnen.				
7. Met behulp van een ontwikkelingsperspectief zal ik opbrengstgericht werken met mijn leerlingen.				

F. Betrokkenheid

1 = helemaal oneens, 2 = oneens, 3 = mee eens, 4 = helemaal mee eens

Stellingen	1	2	3	4
1. Ik vind het belangrijk dat ouders geïnformeerd worden voordat we het ontwikkelingsperspectief invoeren door middel van een ouderavond .				
2. Ik vind dat ouders inzicht moeten krijgen in het ontwikkelingsperspectief van het kind en wat dat betekent voor zijn of haar ontwikkel en leerproces				
3. Ik vind dat iedere leerling inzicht mag krijgen in zijn of haar ontwikkelingsperspectief en wat dat betekent voor zijn of haar ontwikkel en leerproces				
4. Ik vind dat ik als leerkracht feedback moet kunnen geven hoe de invoeringsproces moet verlopen.				

G. Aanvullende Informatie

1. Welke ondersteuning zul je nodig hebben tijdens het implementeren van het ontwikkelingsperspectief in je klas? Geef maximaal 2 antwoorden.

2. Wat verwacht je van het MT hoe het ontwikkelingsperspectief geïmplementeerd zou kunnen worden? Geef maximaal 2 antwoorden.

Bedankt voor het invullen van de vragenlijst.

Bijlage 3, Matrix vragen x instrument items

Matrix vragen x instrument items

Instrumenten	Literatuur	Vragenlijst leerkrachten SBO school	Vragenlijst leerkrachten SO school
Deelvragen			
1. Wat zegt de literatuur over het begrip onderwijsvernieuwing?	Hoofdstuk 2		
2. Wat zegt de literatuur over het invoeren van onderwijsvernieuwingen?	Hoofdstuk 2		
3. Wat zegt de literatuur over factoren waarbij rekening gehouden moet worden met het invoeren van onderwijsvernieuwingen?	Hoofdstuk 2		
4. Wat zegt de literatuur over het begrip ontwikkelingsperspectief?	Hoofdstuk 2		
5. Wat zegt de literatuur over de aanleiding om tot het gebruik van het ontwikkelingsperspectief te komen?	Hoofdstuk 2		
6. Wat zegt de literatuur over het toepassen van het ontwikkelingsperspectief in ZMLK onderwijs?	Hoofdstuk 2		
7. Wat verstaan de leerkrachten van SBO het Keerpunt onder het concept ontwikkelingsperspectief?		Stelling B1t/mB11	
8. Wat waren de verwachtingen van de leerkrachten op SBO het Keerpunt van het gebruik van het ontwikkelingsperspectief in de praktijk?		Stelling D1t/mD8 Vraag G3	
9. Hoe werd het concept ontwikkelingsperspectief geïntroduceerd bij de leerkrachten en wat heeft dat voor invloed gehad op de verwachtingen van de leerkrachten over het ontwikkelingsperspectief?		Stelling C1t/mC11 Vraag G1	
10. Welke verwachte voor en nadelen bij de invoering van het ontwikkelingsperspectief zijn gerealiseerd, en waarom?		Stelling E1t/mE7 Vraag G2	
11. Welke verwachtingen die de leerkrachten hadden van de ouders bij het toepassen van het ontwikkelingsperspectief zijn wel/niet gerealiseerd?		Stelling F1t/mF4	
12. Wat verstaan de leerkrachten van SO onder het concept ontwikkelingsperspectief?			Stelling B1t/mB11
13. Wat zijn de verwachtingen van de leerkrachten over het werken vanuit een ontwikkelingsperspectief?			Stelling D1t/mD8 Vraag G2
14. Welke voor- en nadelen zien de leerkrachten bij de invoering van het ontwikkelingsperspectief?			Stelling E1t/mE7
15. Wat verwachten de leerkrachten over de informatie voorziening over het werken vanuit ontwikkelingsperspectief?			Stelling C1t/mC7 Vraag G1
16. Wat verwachten de leerkrachten over de wijze waarop leerkrachten, ouders en leerlingen worden betrokken bij het invoeren van het concept ontwikkelingsperspectief?			Stelling F1t/mF4
Totaal		41 stellingen 3 openvragen	37 stellingen 2 openvragen

Toelichting bij vragenlijsten:

Deel A, Algemeen

Deel A invulvragenlijst SO en SBO bevatten algemene informatie over degene die de vragenlijst invult

Deel B, Definitie en inventarisatie ontwikkelingsperspectief

Deel B Invulvragenlijst SO en SBO bevatten ieder dezelfde 11 stellingen die met Ja en Nee beantwoordt kunnen worden.

Deel C, Introductie en informatie voorziening

Deel C Invulvragenlijst SO bevat 3 stellingen die met Ja en Nee beantwoordt kunnen worden en 4 stellingen waar er een keuze gemaakt moet worden tussen 4 opties, namelijk: helemaal oneens, oneens, mee eens en helemaal mee eens.

Deel C Invulvragenlijst SBO bevat 4 stellingen die met Ja en Nee beantwoordt kunnen worden en 7 stellingen waar er een keuze gemaakt moet worden tussen bovengenoemde 4 opties.

Deel D, Verwachtingen

Deel D Invulvragenlijst SO bevat 8 stellingen waar er keuze gemaakt kan worden tussen de 4 eerder genoemde opties.

Deel D Invulvragenlijst SBO bevat dezelfde 8 stellingen maar er wordt onderscheid gemaakt tussen stellingen in het verleden en in het heden. Er kan dan keuze gemaakt worden tussen de 4 eerder genoemde opties.

Deel E, Voor- en nadelen

Deel E Invulvragenlijst SO bevat 7 stellingen waar er keuze gemaakt kan worden tussen de 4 eerder genoemde opties.

Deel E Invulvragenlijst SBO bevat 7 stellingen waar er onderscheid wordt gemaakt tussen stellingen in het verleden en in het heden. Er kan dan keuze gemaakt worden tussen de 4 eerder genoemde opties.

Deel F, Betrokkenheid

Deel F Invulvragenlijst SO bevat 4 stellingen waar er keuze gemaakt kan worden tussen de 4 eerder genoemde opties.

Deel E Invulvragenlijst SBO bevat dezelfde 4 stellingen maar er wordt onderscheid gemaakt tussen stellingen in het verleden en in het heden. Er kan dan keuze gemaakt worden tussen de 4 eerder genoemde opties.

Deel G, Aanvullende Informatie

Deel G Invulvragenlijst SO bevat 2 openvragen en Invulvragenlijst SBO bevat 3 openvragen.